

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1951

LETNIK VII. – LI.

8-9

VSEBINA: Josip Wester: HENRIK FREYER, PRED STO LETI NA TRIGLAVU (1837 in 1851) / Matevž Šuštar: KUKOVA ŠPICA — 2414 m / Josip Wester: ŠE TRIKRAT NA TRIGLAV / Lojze Strašnik: PRI PENIKU NA POHORJU / Dr. Joško Pezdirc: IVANŠČICA / Saša Šribar: DVAJSET DNI BREZ SKRBI / Slavko Persič: GORSKA POKRAJINA / Ivo Lukanc: XII. KONGRES UJAA NA BLEDU / 80 LETNICA ALBERTA BOIS DE CHESNE / RAZGLED PO SVETU

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja 12 krat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članki se pošiljajo na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Fizikurna založba Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica, pošt. predal 58, tel. 33-85 / Tu se urejujejo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska Celjska tiskarna v Celju / Letna naročnina znaša 280 din in se lahko plača tudi v štirih obrokih po 70 din / Tek. rač. revije pri Narodni banki 602-90331-0 / Spremembo naslova naj naročniki javijo na Upravo Planinskega Vestnika / Pri spremembi naslova javljajte prejšnji in novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami, da ne bo pomot.

OBISČITE
GOSTINSKA
PODJETJA

GLAVNEGA
MESTA
LJUBLJANE

Restavracije:

Rio, Salenburgova ulica z barom
 Slavija, Gosposvetska cesta
 Daj dam, Cankarjeva ulica
 Činkolc, Poljanska cesta

Kavarne:

Emona, Cankarjeva ulica
 Evropa, Gosposvetska cesta
 Nebotičnik, Gajeva 1 z barom
 Tabor, Škofja ulica

Slastičarnice:

Volga, Cankarjeva ulica

Gostilne:

Figovec, Tyrseva cesta
 Savica, Celovška cesta
 Sokol, Pred škofijo
 Belokranjc, Florjanska ulica
 Rožnik, Pot na Rožnik
 Podroznik, Pot na Rožnik
 Ruski car, Mala vas 16, Jezica

Hotel:

Soča, Sv. Petra cesta

Prenočišča:

Pri starem Tislerju (za prehodne goste)
 Pri Belokranjcu, Florjanska ulica

Restavracije:

za usl. na potovanju: Tavčarjeva ulica 4
 Stari Tisler, Kolodvorska ulica

HENRIK FREYER PRED STO LETI NA TRIGLAVU (1837 IN 1851)

(Nadaljevanje)

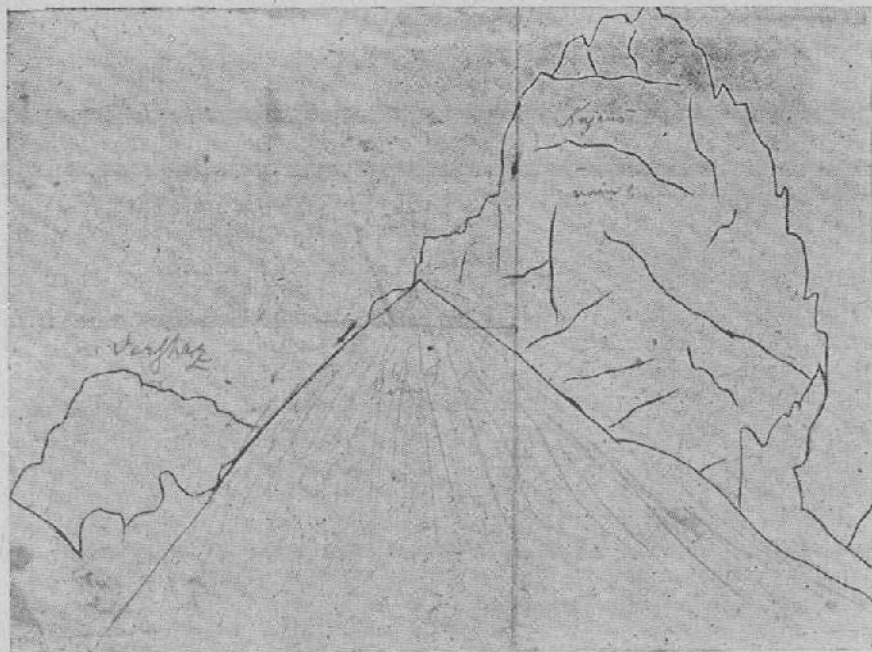
Tu je družba krenila na levo, Henrik Freyer pa je stopal dalje, da bi preiskal pečine pod »Krejderco«, da bi prej dobil prehod in spotoma nabiral planinske polže. Tu ga je srečal lovec barona Zoisa, Anton Šverc, ki je prišel Mišiču naproti. Na bohinjski strani — očitvidno na tako imenovani Ledini — se je družba zopet sešla. Tu so pozdravili mrki Triglav v največji bližini, obenem pa opazili nekoga v črni suknji, ki se je vračal s Srednjega Triglava. Medtem ko je družba tu na znojju posedela in se krepčala, je Freyer pohitel preko strmega snežišča drznemu samohodcu naproti. Bil je to Janez Germ iz Bohinjske Bistrice, slušatelj retorike na ljubljanski gimnaziji, ki je prišel semkaj, ker je bil zvedel, da bo imel Triglav ta dan obiske.

O nadaljnem vzponu Freyer takole piše: »Pol ure je treba, da se skozi skalno razpoko pride do tako imenovanih Vrat... Ta pasaža ncizvežbanega navadno razpogumi, da bi šel više, zakaj utrudljivo je po nezanesljivih stopinjah in prijemkih navzgor plezati... Zapadno od Vrat se dviga težko pristopni Srednji Triglav... Ni dosti manjkalo, da bi letošnji obisk meni kakor tudi nekaterim, ki so hodili za menoj, za vselej vzel željo, da bi sličen drzen pohod še kdaj ponovili. Med vzponom od Malega na Srednji Triglav, na najnevarnejšem mestu, kjer je treba vsako oporišče natančno ogledati in ugotoviti, ali bo držalo in je dovolj trdno, preden se ga oprimeš ali nanje stopiš, ker se prepereli robovi lahko odkrušijo, tu se je mojemu prednjaku utrgal jermen, na katerem je nosil mojo veliko pločvinasto botanično škatlo. V vesi nisem smel rok odmakniti od skale, da bi takó škatlo prestregel. Zato sem padajoči škatli pomolil prsi v oporo in sem tako prestreženo pritiskal ob steno, da jo je za menoj plezajoči lovec Miha Dovžan med nogami za jermen zgrabil in jo tako nepoškodovano rešil. Zgolj prisebnost, da sem jo s prsmi prestregel, je rešila življenje štirim ljudem, zakaj nobeden one trojice, ki so se pod menoj po nevarnem robu naporno vztikali, bi se ne bil mogel umakniti.«

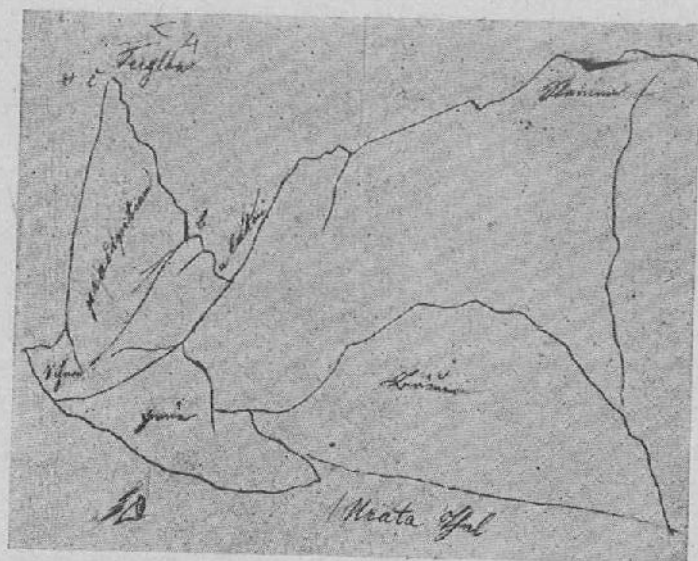
Pričele so se dvigati megle in oblaki vedno bolj gostiti. Dollondov daljnogled s stolalom vred, dolgim okoli 1.65 m, so spravili že na Malem Triglavu, ker je bil nosaču menda preneroden pratež in ker za njega porabo vreme ni bilo kazno. Na Srednjem Triglavu, ki so ga dosegli po eni uri plezanja, so jih zajele goste megle, da so se pomišljali, ali bi šli še naprej. Ker pa se ni bilo bati nevihtnih oblakov, se jih je osmerica vendar odločila, da se vzpno na vrh kar na slepo srečo, pa naj pride, kar hoče. Drzni gamsji lovec Anton Šverc je pohitel kar naprej in ni minilo pol ure, ko so ga opazili že na višini, ki jo je dosegel ob 12. uri in 33 minut. Zdaj so se dvignili še ostali: Janez Škantec, Mišič, Andrej Dovžan, Gašper Bilman in Janez Germ, ki so o pol dveh dospeli na vrh. Freyer in Miha Dovžan sta prišla 22 minut pozneje,

ker si je Freyer spotoma beležil opazke in risal ono malo »okno«, nedaleč od glavnega vrha. O prehodu po zloglasnem robu Freyer pravi, da je treba imeti hladno kri, mirnega duha in izurjeno telesno moč, da stopaš po njem v pokončni drži, oči pa da rabiš brez drugotnih misli samo za to, da najdeš varne oprimke; le na počivajih jim smeš privoščiti, da se razgledajo; nevajeni pogled se polagoma privadi tudi na grozotne prepade, tako da vsa strahota mine. Konec tega skalnega grebena se dviga dozdevno nepristopni Veliki Triglav, čigar dostopni rob ima 53° strmca, mestoma z navpičnimi pragovi, koder je treba plezati in ti po tri, dva ali samo en palec široka oporišča dopuščajo dostop z »okovano« nogo. Na levi in desni pa zevajo prepadi; severna plat Triglava ima skoraj navpične stene, t. j. 75° naklona.

Tako je Freyer ob 1. uri in 52 minut stopil vdrugič na najvišji, tokrat s snegom pokriti vrh. Z iskrenimi poljubi je čestital Mišiču na srečno prestani »bravuri«. Sončni sijaj je razvedril vse prisotne. Veliki Klek, Koroško, Tirolsko, vse to je bilo videti čisto, Srednji Triglav in Bohinj pa sta ostala z meglo zakrita. V skalo so vsekali imena Freyer, Mišič, Germ. Zaradi zapadlega snega se površje ni dalo natančno izmeriti. Freyer navaja, da je okoli 5 čevljev široko in okoli 10 sežnjev dolgo. Na robu, obrnjenem proti Ljubljani so našli kup zloženih kamnov in deščic, ostanke Bosiove triangulacijske piramide (iz leta 1822). Na daljši

a) Pogled na Kanjavec (»Knjavs«), na levi Vršac, v ospredju melišče, označeno kot »Sand« (grušč).

c) Pogled iz Vrat na Triglavsko steno, označeno kot »praecipitium« na Luknjo (=u lukni) in Stenar (=Steiner). Spodaj na levi risano oko znači stališče risanja

kolec je pripel kot zastavico temen svilen robec, ki se je mogel dan pozneje iz Mojstrane z daljnogledom razločno videti. — Ob toplomeru, ki so ga bili v železni skrinjici s seboj prinesli, pa so doživeli neprijetno presenečenje. Freyer piše: »Toplomer — obenem z medeno votlo kroglo z destilirano vodo in ohodec (Öserl) s špiritno svetilko smo tu izložili, da bi s poskusom vrele vode določili višino. Toda to se je izjalovilo, zakaj ko sem zapah lesene pušice za toplomer deloma odprl, sem začutil na dlani polzeče živo srebro. Ko smo pušico odprli, je bila steklena krogla prazna — imela je luknjico — cev pa je bila še polna živega srebra!«

Ker so se megle naglo dvigale in podile, je bilo sonce občasno zastrto, tako da niso mogli opazovati začetka mrka. Ko se je bilo sonce prvič pokazalo, ob 3. uri 26 minut, se je bil mrk že pričel. Ob 4. uri so zapalili šest funtov težko terpentinsko baklo kot v Ljubljani dogovorjeno znamenje. Oni, ki so zaostali na Srednjem Triglavu, so mogli razločiti le črn dim od belega meglenega ozadja, plamena pa niso videli. Freyer je potemnitev sonca opazoval z ravnovzbočenimi naočniki št. 8, zaščiteni z zeleno, na eni ploskvi temnordeče položeno šipo. Pri tem mu je za določanje časa spremljevalec držal natančno cilindrsko uro, ki jo je bil Freyerju 1. 1841 podaril saksonski kralj v Bovcu. Potemnevanje je sprva risal v petminutnih presledkih, pozneje pa, kadar so to dopustili podeči se oblaki, in to do 3. ure in 40 minut. Nato pa se je spustil z vrha niže, nasproti »oknu«, odkoder je imel zložnejše razgledišče. Tam je ostal z dvema lovcema od 4. ure in 5 minut do 4. ure in 45 minut. Ostala peterica je že prej zapustila grozljivo mesto, da bi čim prej dospeli do pastirskih stanov. Pri tem sestopu se je Mišiču, čeprav je bil še tako previden, odkrnila skala, na katero se je hotel

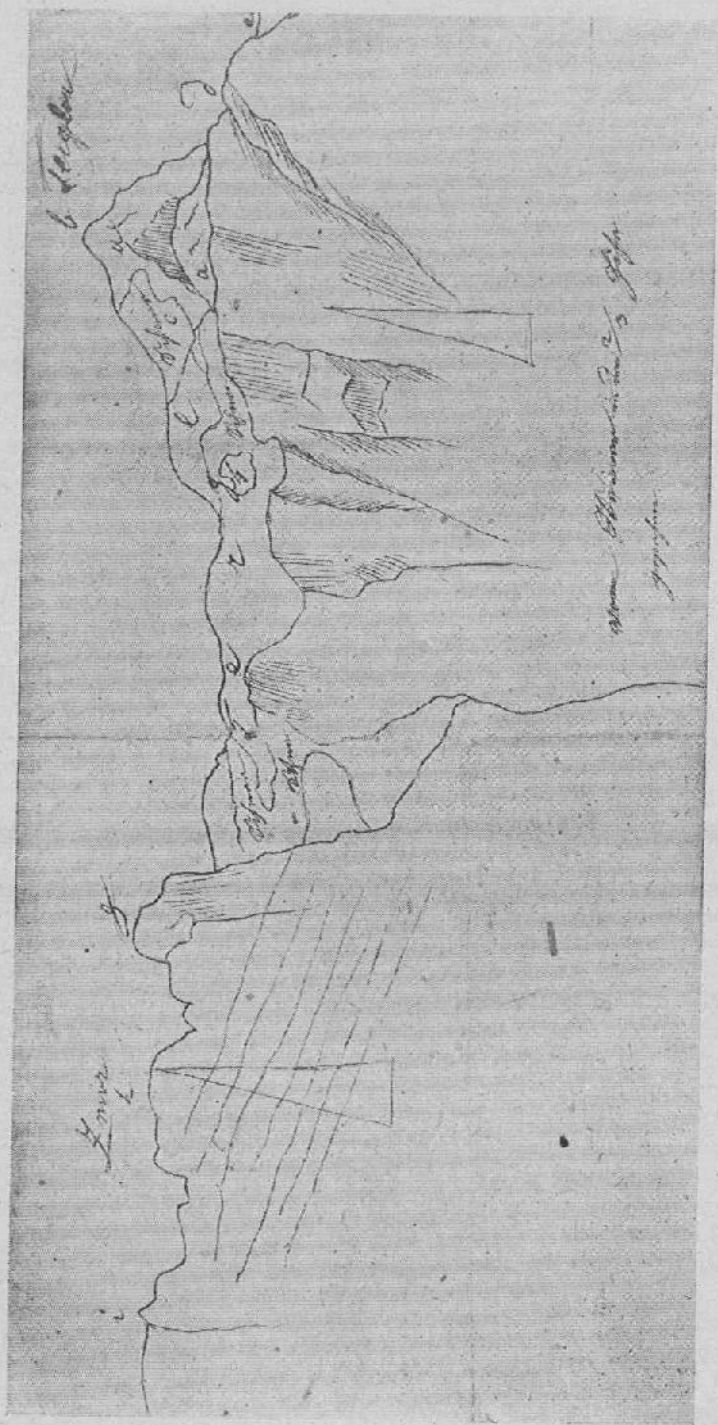
opreti; že je bil spodrsnil, kar so mu krepkoroki spremljevalci takoj priskočili na pomoč.

Freyer je še nadalje opazoval sončni mrk. V svojem opisu navaja posamezne faze tega pojava, ki ga je v preprosti skici tudi narisal. Ker se je vedno bolj oblačilo, so kmalu po 5. uri nastopili sestop, ritensko stopajoč po robatih skalinah. Ko so dospeli na spodnji rob, je zapihal tako mrzel veter, da si je Freyer moral natakiniti usnjene rokavice. Tam so še počakali, da je minil sončni mrk ob 5. uri in 20 minut. Da bi greben do Srednjega Triglava hitreje in varneje pokonci prehodili, so si podali roke. Nato je šlo sedč, drug tik za drugim, dol proti Malemu Triglavu, ki so ga obšli na severni strani, da so pod Vrati ob snežišču še pred nočjo dospeli na malo trato, menda na Konjsko planino. V Zgornji Krmi so prenočili. Dva tovariša sta odšla čez Velo polje v Bohinj, dva pa sta pohitela naprej v Mojstrano. V spremstvu petih lovcev je Freyer došel dne 29. julija o pol enajstih v Mojstrano. Ko so se tu za vse oskutenosti zadnjih dva dni odškodovali, to se pravi, se s poštenim likofom okrepčali, so si v slovo segli v roke.

Dne 30. julija se je vrnil v Ljubljano. Na Dunajski cesti na progi med železniškim prelazom⁸ in Sv. Krištofom je poslal Triglavu, ki se more odtam bolje videti kakor iz Grada, hvaležen pogled za prijazni sprejem. S tem malce liričnim vzletom konča naš potopisec svoj stvarni, mestoma lapidarno malobesedni opis hoje na Triglav. Zlasti o povratni hoji ne troši mnogo besed. Čudno, da svojih štirih ljubljanskih tovarišev kar nič ne omenja. Ali so se mu bili (razen Mišiča) zamerili, ker so malodušno zaostali na Malem (Srednjem) Triglavu, ne da bi se bili povzpeli na veliki vrh?

Kakor smo že omenili, je bil Freyerju glavni povod za ponovni obisk Triglava ta, da je raz vrh opazoval sončni mrk, vendar tudi svoje glavne prirodoslovne stroke ni pustil v nemar, saj je spotoma nabiral rastline in polže. Nič pa ne omenja geognostičnih opazovanj, čeprav je leto prej (1850) preiskal malone vso Dolenjsko in je o uspehih napisal natančen dnevnik, ilustriran z risbami v barvah. Ta »Topographisch-geodetisches Tagebuch,« ki ga hrani Narodni arhiv, je gotovo vreden, da bi ga kdo pregledal s sodobnih znanstvenih vidikov. Izmed ostalih publikacij je zlasti zanimiva »Fauna der in Krain bekannten Säugethiere, Vögel, Reptilien und Fische« (1842), ki vsebuje točen seznam našega živalstva tudi s slovenskimi imeni. Leta 1843 je izšla na Dunaju »Special-Karte des Herzogthums Krain« v merilu 1:115.000 na 16 listih. To je jasno risan zemljevid, na katerem so krajevna imena označena na prvem mestu v slovenskem jeziku, kar je vsekakor zanimiv pojav v

⁸ Železniška proga Ljubljana—Trst je bila takrat še v gradnji, redni promet po njej se je začel šele l. 1857.

b) Pogled na Triglav s Stenarja (v dvetretjinski višini). Snežišča, tudi ledenik, so označena kot »Schnee«

dobi tik pred marčno revolucijo l. 1848. Ta Freyerjev zemljevid je torej predhodnik Kozlerjevemu Zemljovidu Slovenske dežele, čigar odtiske (iz l. 1853) in plošče je bilo dunajsko vojno sodišče najprej zaplenilo, njih natis in objavo pa je policijsko ministrstvo dovolilo šele l. 1861.

Henrik Freyer, ki je razen Mangrta in Triglava obhodil tudi druge gore našega ozemlja, kakor Goljake, Porezen, Nanos, Snežnik, Učko, Gorjance, Kum, Krim, Črno prst, Storžič, Kamniške planine, je gotovo eden izmed najvnetejših prvohodnikov našega planinstva, dovolj zaslužen mož, da se ga ob stoletnici njegove hoje na Triglav pristojno spominjamo.

Matevž Šuštar:

KUKOVA ŠPICA — 2414 m

Neupravičeno sameva. Redki so njeni obiskovalci — alpinisti in pastirji. Kot mogočen čuvar stoji nad Vrati. Njena severna stena pada v Beli potok in v Za Ak. Najlepša je njena vzhodna stran, kjer se vzhodna stena dviguje v strmec zaletu iz Kukovih prodiv nad Slemonom in Vrtaško planino. S treh strani jo obdajajo strme stene, le zahodna stran je pohlevnejša. Lahko je dostopna iz Gulc.

Zanimiva za alpiniste je njena južna stena. Le dve smeri držita v direktni smeri druga poleg druge na greben in potem dalje proti vihu. Prva (Brojan—Delavec—Jenko) vodi po izpostavljenih policah in krušljivih kamnih v centralni smeri, druga (Šekloča—Baloh) pa desno od te. Tudi značilni jugovzhodni raz je kaj malo obiskan, skoraj bi rekel, da tudi le toliko kot južna stena sama. Preko vzhodne stene drži priljubljena sestopna smer na Kukove prode in čez Mužiče na Sleme (2060 m).

Severna stena je najbolj osamljena stena v Martuljski skupini. Široka je, visoka in se dviguje v dveh skokih iz Belega potoka. Skozi steno je speljana samo ena smer (Sass—Peischinger).

Osamljenost te in južne stene se da opravičiti s tem, da sta obe zelo daleč od nadelanih planinskih poti. Plazenje po skrotju in skozi gosto ruševje pa današnje alpiniste ne mika več. »Saj imaš tudi drugod lepe stene in lepo nadelane poti do vstopa in za sestop v dolino!« je mišljenje mnogih današnjih plezalcev in plezalk. Da je tako, priča severozapadni raz, ki se dviga nad Vaneževim robom (ta rob je med Belim potokom in Za Akom). Je zelo »obljuden« in priljubljen, posebno mladini. Do pod njega je pa od Trojke že kar lepa steza.

Severno steno od Vaneževga roba proti Mužičem je pozimi prečil Pintar Jože iz Rut, poleti pa v obratni smeri jaz. To bi vam rad opisal.

Večkrat sem že strmel v veličastno zgradbo severne stene Kukove špice s ceste ali z vlaka. Za kratek hip se pokaže v koncu Belega potoka in se zopet hitro skriva zavzetemu občudovalcu. Ni mi dala miru. Da celo v sanjah sem jo videl! Kipela je visoko v nebo, razkošno odeta v srebrn plašč snega in ledu, zdaj v žaru sončnih žarkov ali pa

zagrnjena v grozeče hudournne oblake. Junija lanskega leta sem se odločil, da steno obiščem. Ozka, skoraj vodoravno nanizana snežišča v črti od Mužičev proti Vaneževem robu so me vabila in privlačevala v krajstvo osamljene stene.

Bila je hladna julijska noč. Globoko zarit v seno sem čakal na Vrtaški planini bratranca Janeza. Ni ga bilo. Nočni mir na planini je motilo le rahlo pozvanjanje govedi v hlevu pod menoj in včasih oster cvil zgodnjega polha.

Jutranji mrak je še zakrival vrhove okrog Triglava. Tema je silila v doline in se boječe umikala v globoke grape in temne gozdove pred svetlo jutranjo zarjo, ki je obetala lep sončen dan. Globoko sem zajel sapo, zaukal ter se pognal z dolgimi koraki v reber nad kočo. Hitro sem stopal skozi goste smrekove gozdove in prostrane goličave Farjevcev in Njivic proti Slemenu. Sonce me je zalotilo že na vrhu pri skromnem zajtrku. Pod Mužiči sem ugledal trop gamsov, ki so hiteli proti Kukovi špici. Sledil sem s pogledom njihovi poti, ker sem vedel, da bom tako dobil najlažji prehod preko Mužičev. Kmalu sem stopal po ozki lovski poti, po kateri so malo prej drveli gamsi. Tam, kjer se pot prevali na levo čez Škrbino proti Kukovim prodom, sem se spustil na desno stran skozi krušljiv in strm žleb. Čez pol ure sem že stal pod vstopnim kaminom v steno. Na levi strani je zijalo temno okno v Vrhu nad Mužiči. Mrzel hlad je vel iz njegovega žrela navzdol.

Globoko v dolini je drvel vlak preko savskega mostu. Železna kača se je za hip pokazala med drevjem in spet sem bil sam.

Vrv sem si navil preko ramen in za pas vpel dve vponki s klini. Vstopil sem. Po prvih desetih metrih sem zavil na desno. Mimo velikih lop, preko previsnih polic navzgor pa zopet desno. Stena je bila čezdalje bolj krušljiva in zahrbtna. Razor slovi po svoji krušljivosti, a Kukova špica ga vendar s svojo severno steno močno prekaša. Skoraj neprestano žvižga kamenje in grme večje skale skozi žlebove navzdol. Nič kaj mi ni ugajala samotna pot skozi zaporni ogenj severne stene.

V nizki, skoraj navpični steni med dvema lopama se mi je odlomila precej velika skala. Padla mi je na prsi in dalje na koleno ter me odrinila od stene. Bolečine na kolenu nisem čutil več, zavedel sem se le, da drčim navzdol. Po kakih treh, štirih metrih te neprijetne poti navzdol sem se na ozki polički ustavil. Brez diha sem strmel v globino pod seboj. Moja vihravost bi me bila kmalu pogubila. Na tihem sem si tudi obljubil, da se sam ne lotim nobene stene več, ker taka šola utegne terjati previsok davek. Nehote sem se spomnil mladega Franka in njegove zadnje poti v Škrbini pred več leti. Izbral sem si najdaljši klin in ga do ušesa zabil v krušljivo skalo. Zavarovan sem še enkrat naskočil steno. Zobovje tricounov je grizlo stopnje v krušljivem svetu. Kmalu sem bil preko nevarnega mesta; vrnil sem se še po klin in spet prečil v desno. Še enkrat sem rabil vrv. Preko gladkih plati sem prečil malo više. Takoj za tem sem prišel na raz centralnega stebra nad Veliko Ruševo glavo, ki se tukaj močno nagne in tvori za steno značilno

Široko polico. Po tem razu in preko police navzgor drži smer Sass—Peischinger na vzhodni greben in po njem do vrha. Tudi ta smer je zelo malo plezana. Stopinj, katere sem pričakoval na melišču, nisem zasledil nikjer. Torej je stena res tako osamljena, kot sem pričakoval. Na tej gredini sem postavil možica.

Po zelo krušljivi polici sem se splazil okoli skalnega roba in se spustil navzdol na snežišče. Ker v steno še ni posijalo sonce, je bil sneg ledeno trd. S tricouni sem si kopal stopinje, s kladivom pa oprimke za roke. Prečil sem snežišče od leve proti desni navzgor. Da je snežišče na gosto posuto z rdečim kamenjem, sem opazil že prej, zato sem se pred zapadnim kamenjem tudi primerno zavaroval. Pod klobuk sem podložil rokavice in volneno ruto. Tudi poleti ne grem brez tega v gore, ker nikdar človek ne ve, kaj ga čaka v steni. Lahko te tam presenetijo snežni vihar, nevihta ali pa mrzel, neprijeten bivak.

Čez dvajset minut sem stal na Vaneževem robu in se ogrel v toplem opoldanskem soncu. Prešerno sem zaukal in se zaril med odcvelo vresje. Glasen vrisk iz stene Široke peči se mi je odzval. Kmalu sem opazil v njem plezalce, kar šest jih je bilo. Tudi oni so imeli precej opravka s kamenjem. Nadja je doživela še celo neprijetno srečanje z njim.

Globoko pod menoj je ležal biser naših Alp — dolinica Za Akom. Vedno daljše sence so me priganjale k sestopu. Ker sem jo urezal preveč naravnost, sem se kmalu kosal. Zaplezal sem v krušljive prepadne strmali pod Kukovo špico. Plazil sem se skozi ruševje, skozi žlebove in grape in iskal prehode. V izpranih žlebovih mi je tckla voda za srajco in si poiskala pot naprej v čevlje. Po dveurnem plezanju sem se oddahnil na plazu v dolini pod bivakom. Pod starim macesnom sem se sušil do večera.

Tehnični opis.

Vstop na prvi rušnati glavi desno od Vrha nad Mužiči. 20 m navzgor, nato prečenje za dolžino vrvi desno, na ozko polico navzgor in zopet dalj časa desno do dveh velikih lop. Med njima navzgor (težavno) 10 m. Od tod desno do škrbinice v steni, čez njo na centralni stober (škrbinica je skrita v steni, možen in lažji je prehod višje nad njo). Možic. S stebra težaven sestop na snežišče pod veliko črno steno, po teh snežiščih na Vanežev rob.

Težavno. Nevarnost zapadnega kamenja in izredna krušljivost. Čas plezanja 3 ure. Plezal: Šuštar Matevž, AO Univerza, 16. julija 1950.

ŠE TRIKRAT NA TRIGLAVU**I. L. 1947: Kot—Triglav—Voje**

Bridke čase smo preživljali planinci v letih dvojne okupacije, ko nam je bil ves naš gorski svet nedostopen, ko Ljubljanci nismo brez posebne propustnice mogli niti ven iz mesta, ki so ga obdajale zoprne žične bari-kade. Najvišja pristopna vrhova sta nam bila Golovec in Šišenski hrib. Ljubljanski Grad, to odlično razgledišče, je vsiljenec kot vojaško opazo-vališče zavaroval s strojkami in topovi — nepristopna utrdba sredi pri-dušeno utripajočega mesta. Za izlete na dolenjsko ali notranjsko stran smo morali imeti dovolilnice. Ni čudo, da se v našem planinskem gla-silu tistih štirih let zrcali tesna omejenost gorniškega udejstvovanja, o čemer pričajo n. pr. črtice o vrhniškem Lintvernu, o goricah in hribcih na Ljubljanskem barju, o turi »Kredarica«—Šišenski vrh—Večna pot. Kdor pa se je mogel povzpeti na Gorjance ali na goteniški Snežnik ali na ribniško Veliko goro, je veljal že za veleturista.

Najhuje nas je prizadevala zabrana našega alpskega sveta, celo Šmarna gora nam je bila odmaknjena, kaj šele Kamniške planine in Karavanke in Julijske Alpe, o katerih za laške zasedbe ni smelo naše glasilo niti besedice zapisati. Hodili smo jih ogledovat najrajši raz Ši-šenski vrh. Triglav se nam je kazal kot varljiv privid, kot fata morgana, a vendar je stal neomajno kot vrhovni čuvar našega ozemlja, ki si ga je veličavi okupator začasno prilastil. Trdna zavest, da vsaka sila samo nekaj časa traja, da se vsaka krivica prej ali slej maščuje, nas je navdajala z živo vero, da morajo kmalu pasti mejne pregraje, ki so nam že pred Šentvidom in na Ježici branile prehode v gorske predele naše domovine.

Naposled' je le napočil težko pričakovani dan osvoboditve. Počutil sem se kakor prebolevnik, ko sem po odmoru štirih let pohitel najprej na Šmarno goro, kamor mi je bil v prejšnji dobi zlasti jeseni in pozimi málone vsakotedenski izlet. Prvo večjo turo pa sem julija meseca 1946 opravil na Krvavec. Na višje planine se planinci starejših letnikov tedaj še nismo odpravljali, zakaj razdejane in oropane koče še niso nudile primerne-ga zavetja. Kakor me je izlet na Krvavec povsem zadovoljil v fizičnem pogledu, tako me je ozlovoljilo bivanje in nočevanje v planin-skem domu, kjer je med obiskovalci vladala objestna razigranost, da ne rečem razposajenost, ponoči pa rázuzdanost, čemur sem bil sicer slepa, vendar pa ne gluha priča. Takrat sem se pridušil, da se napotim na višje planine šelc, ko se prometne in prehranbene neprilike, nujna posledica vojnih časov, kolikor toliko unesejo.

Tako sem se namenil na Triglav šele leta 1947. Katero smer naj si izberem? Najkrajšo, čeprav ne najzložnejšo, in tá je iz Mojstrane po Kotu. Večina triglavskih pohodnikov s severne strani daje prednost poti skozi Vrata, saj jih vabi tam Aljažev dom k udobnemu odpočitku, preden krenejo proti Pragu ali pa na Tominškovo pot. Drugim zopet bolj prija zložnejša, dasi dolgotrajna hoja po Krmi, saj je bil tod, kar pommimo,

edini dostop na Triglav s severne strani. Zlasti je ta pristop prišel do veljave leta 1870, ko je bila stekla gorenjska železnica. Dotlej pa je bil Bohinj klasično izhodišče za triglavske ture že izza Hacquetove in Willo-nitzerjeve dobe (1778). Šele iz leta 1818 se omenjajo prvi domači turisti (Jakob Jan, Jože Poklukar, Matija Polc, Lovro Polda in Jernej Tratnik), ki so ob Radovnj in nato po Krmu dospeli do zadnje triglavske glave (menda na Mali Triglav), dalje gor pa si niso upali. Tudi baron Karel Zois, nečak botanika Karla Zoisa, ki je imel svoji kočici v Jezerski dolini in na Velem polju, torej na bohinjski strani, si je leta 1819 izbral Krmo za izhodišče svoje triglavske hoje. Henrik Freyerju, ki se je bil leta 1837 po Krmu prvič napotil na Triglav, so domačini pravili, da drži na Triglav še druga, bližnja pot — po dolini Kot, a da si po tej upajo plezati le drzni gamsji lovci.

To pot, po kateri so se nekaj pehali lovci za divjimi kozami, je dalo Nem. in avstr. alp. društvo leta 1887 nadelati kot najbližji pristop do novo zgrajene gorske kočice, ki so jo po načelniku kranjske sekcije imenovali Dežmanovo kočico. Po tej poti sem se namenil tudi jaz na Triglav, ko sem si prej pridobil za popotnega tovariša svojega nekdanjega sošolca prijatelja Janka, ki sem ga izvabil iz njegovega mirnega tuskula v Stari Fužini. Komaj sva se znašla v gneči izletnikov na jeseniški postaji. Na Dovjem sem obrnil prvi pogled proti Luknji, tisti globoki zarezi v ostenju Triglava in Pihavca. Jasno se je skoz njo odražalo goriško nebo, znamenje, da vreme dobro kaže. Mojstrana, kako drugačno lice je dobila, odkar sem jo zadnjič videl! Nekdaj živahno letovišče se je nekako ponesnilo, ko so se tam v številnih lesenjačah nastanili oboroženi čuvarji naše zemlje.

Lahkotnih nog smo odkorakali — medtem se je nama pridružila družba mlajših triglavskih izletnikov — po peskoviti cesti proti Kotu. V konec Kota smo prispeli v dveh urah in nastopili smo vzpon po Gubah. Kar prijetno občutje obide potnika, ko se med ruševjem vedno više vzpenja in globlje diha. Pri znanem studenčku smo si privoščili prvi oddih in se okrepčali s skromnim prigrizkom za kosilo, saj je bilo prav poldne. Prava poslastica nam je bila pijača sadnega soka, mrgoleča od vitaminov, ki smo ga slastno srkali iz pločevinaste UNRRA-konserve. Pohvalo smo izražali Američanom, da nam prehranbene tegobe lajšajo z raznimi dobrinami svoje plodovite zemlje.

Nadaljevali smo hojo preko grušča po skalinah, mestoma s klini opremljenih, tako da je bilo vedno dovolj izmene po tem grbastem po-bočju, ki ga je pred tisočletji oškrbljal tod se plazeci ledenik. Malo smo postali pri Debelem kamnu, tem značilnem mejniku, uživajoč divne poglede na ostenje Rjavine, proti severu pa na vrhove nam sedaj še nepristopnih Karavank. Na vrhnjem robu Gub smo posedli k drugemu odpočitku, zadovoljni, da imamo naporni del proge že za seboj in pod seboj.

Zanimiva in lahkotna je nadaljnja hoja po Peklu, tem globoko raz-ritem skalovitem koritu med stenami Rjavine in Vrbanove špice, s kon-

tami trajnega snega. Tam, kjer se cepi steza na Rjavino, sem v mislih obujal spomine na svojo na pol plezalno turo, ki sem jo bil pred nekako dvajsetimi leti opravil po takrat novo nadelani poti. Reči moram, da bi danes več ne hotel tvegati tiste dokaj naporene pleze po navpični steni, naperjeni s klinj in skobami. Kaj globoko sem se bil oddahnil, ko sem prisopel na vrhnji rob, s katerega sem zlahka prispel na sijajni vrh. V vpisni knjigi sem našel le malo zapiskov, saj velja Rjavina za odročno goro, čeprav je imenitno razgledišče: vsa pestro razčlenjena Gorenjska kakor reliefna podoba, ki jo v sredi krasi smaragd Blejskega jezera. Prav tisti čas, ko sem sameval na sončnem vrhu, se je po Malem in Velikem Triglavu vzpenjala dolga vrsta graničarjev, ki so imeli tam svojo planinsko vežbo. Tam plezari kolektiv, tu pa počiva individualist, sem si mislil. Kateri ima več duševnega in estetskega užitka? Ali oni, ki se mora pokoriti višjemu povelju, ali ta, ki se sam svobodno kreta in si pot po svoji volji izbira?

Šest ur hoje smo imeli za seboj, ko smo vstopili v Staničevo kočo z namenom, da se tu le malo okrepčamo in jo nato dalje mahnemo na Kredarico prenočevat. Toda turisti, ki so od tam prihajali, so povedali, da je Triglavski dom že prepoln. Brez oklevanja sva s prijateljem sklenila, da ostaneva tu, tem rajši, ker sva dobila dokaj ugodno ležišče, vsak v svoji sobici in na postelji, kar pomeni postarnemu turistu posebno udobnost, četudi nima postelja ne podzglavja ne bele rjuhe. Prvo nado-mešča nahrbtnik, drugo pa si lahko — namišljaš.

V večerni zarji sem posedel za kočjo. Diven je pogled na ostre konture in sinje ostenje triglavskega čoka ter na »zeleni sneg« — naziv, ki se tako značilno prilega triglavskemu ledniku. Na prikladnem kraju je bila kranjska sekcija D. u. ö. A. V. postavila svojo kočjo kot konkurenčno postojanko nekdanji Marije Terezije koči, ki jo je zgradil Ö. T. C. na Ledini na južni strani Triglava. Ob slovesni otvoritvi dne 30. julija 1887, torej prav pred 60 leti, je načelnik Karel Deschmann v govorniški vzhičenosti izrekel ominozne besede: »Očak Triglav, razprostri kot varuh svojo roko nad to našo nemško zemljo!« Take zlohodne besede je izustil sicer resni mož, v svojih mladih letih slovenski poet, ki je v Cigalietovi »Sloveniji« leta 1848 zapel domovinsko odo »Še Slovenija ni zgubljena«, v katere šteti kitici prerokuje: »Dokler nam ne vsahne lipa, / bo pod njo Slovencev zbor, / dokler grozni dan posipa, / ne prekucne stene gor: / še Slovenija ni izgubljena!« Kakšna ironija — pozivati slovanskega boga, da naj štiti domnevno germanska tla! Zgodovina pa je drugače hotela in pravično odločila.

Napočilo je krasno jutro dne 21. avgusta. Po dobro prespani noči sva odkorakala izpred kočje in jo mahnila po zgornji poti preko Reži na Kredarico. Kak direndaj je bil že v obednici Triglavskega doma, ko sem kmalu po šesti uri vanj vstopil! Vrvelo je kakor v panju, ko se čebele odpravljajo na polet. Nemało sem se začudil, ko me je iz množice prenočnikov pozdravil moj dobri znanec dr. V. B., želeč mi dobrodošlico. Zakaj v oceni moje knjige »Iz domovine in tujine« je k sklepnim be-

sedam članka »Zadnjič na Triglavu«: »Ali je bilo to morda tudi — zadnjikrat?« dobrodušno pripomnil, da dolgujem slovenskim planincem še razpravo o tem, kako je bilo »zopet na Triglavu«. ¹ In evo, zdaj je z mojo pojavo našel svojo napoved uresničeno. Zares, naključja igrajo svojo vlogo tudi v planinskem življenju.

Kdo bi se dalj časa mudil v gneči razigrane mladine v zatohlem prostoru? Popila sva čaj, nato pa ven na prosto, gor v višino! V jutrnji svežini sva se vztikala po strminah Malega Triglava v vedro višavo. Kratka proga po robatem grebenu je bila triglavskim prvohodcem najtežavnejša pasaža, ki so jo morali nekateri, ki so bili manj trdni v glavi, kar jezdé prekotaliti. Dandanes pa, ko je vse robovje izglajeno in razširjeno, je brez nevarnosti, tako da je hoja po njej nekak sprehod za oddih, preden se prične vzpon po pečinah Velikega Triglava.

Pozdravljen, Aljažev stol! Še vedno stojiš na svojem mestu, popleskan s sivo barvo. Izginili pa so državni mejniki, ki so prej kazili teme in obronke našega prvaka. Tudi ni več tujejezičnih napisov ne zelenordečih lis na skalah zapadnega in južnega roba. Triglav, prost si in svoboden! S tem iskrenim pozdravom sem stopil na sijajni vrh, ki mu starina Valvasor ne ve drugega imena ko Krma.

»Visoka gora je to, ki ima to posebnost, da na njegovi višavi v mesecu juliju dan precej dolgo traja, tako da se ne more dalj ko eno uro opazovati, kako noč pojema in se nato dan zaznava,« tako ga označuje naš baročni zgodopisec. ² In kaj še so mu bili natvezli! Če kdo na tej gori okoli poldneva z bičem poka, se takoj pojavi nevihta z gromom in točo, četudi je bil veder in jasen dan. K temu še zatrjuje, da to niso prazne čenče domačinov, zakaj da sta se o tem pojavu malo let prej osebno prepričala dva doktorja medicine, Petermann in pl. Rechberg. Če bi bilo to Valvasorjevo poročilo veljavno, bi bili že Valvasorjevi sodobniki prvi pohodniki Triglava, ne pa šele Willonitzer in Hacquet z Luko Korošcem vred (leta 1778). Nam postarnim epigonom zbuja spoštovanje tudi radovljiški lovec Primož, ki je bil na večer 28. avgusta 1792 zapalil na temenu kres iz slame in lubja ter tako dobil stavo za uspelo svojo napoved. Še pomembnejša je bila odprava stotnika Bosia (leta 1822), ki je tu doživela ono strahovito nevihto in je strela ubila domačina Antona Korošca. Imponira nam Henrik Freyer, ki se je leta 1837 vzel prvič na Triglav brez vodnika, le spremljal ga je 17-letni fantič v coklah; presenetljiv plen na vrhu mu je bila snežna muha (*Musca nivalis*). Drugič je zavzel Triglav dne 28. julija 1851, da je skozi motno steklo opazoval sončni mrk. To so bili vse drugačni junaki kakor mi sedanji zložni gorohodci. V prvi dobi so pohodniki svoja imena vklesavali v skale kot dokaz svoje prisotnosti. Pozneje so imena zapisovali na listke, ki so jih devali v steklenico, spravljeno v varnem zakotju; niso še poznali

¹ PV, 1944, str. 119.

² Valvasor, Ehre... IV, 562.

³ Flora, XXI, Bd. II, Regensburg 1838, odn. Laib. Zeitung 1851, Nr. 202, 205, 207.

vpisnih knjig in žigov, kakršne nahajamo sedaj malone na vsakem razglednem vrhu. Malce zbadljivo omenja naš častitljivi planinski očak France Kadilnik, da je bilo v njegovi dobi mnogo triglavskih obiskovalcev, ki so rajši ostali na Malem Triglavu ali celo pod njim, ker jim je bilo plezanje že na Mali Triglav, posebno pa še prehod po robu proti Velikemu »šembrano težavno«, ter so oddali listke svojemu vodniku, da jih je ponesel gor v steklenico na vrhu.⁴ Takih lažnih bahačev, ki si vrhunske žige odtiskavajo že v niže ležečih kočah, se tudi sedaj ne manjka; takih planinuhov ne moremo šteti med poštene planince.

Le dobre pol ure sva se pomudila na vrhu. Prihajali so novi pristopniki, večidel mladina, živo razigrana. Star človek ne sodi prav mednje. Dol grede je treba pri vsakem stopaju po uglajenih skalinah dosti oprezovati, zlasti če so tudi žebli na podkovicah že obrušeni. Na Malem Triglavu sva se začasno ločila. Zakaj Janko je moral še v Triglavski dom, kjer je bil pustil svojo opremo, jaz pa, namenjen skozi Triglavska vrata na Ledino, sem bil spravil svoj nahrbtnik tu na razpotju. Tako delajo navadno vsi pohodniki, ki obisk vrha vežejo z obiskom obeh višinskih domov. Menda se še ni pripetilo, da bi bil kak uzmovič izmaknil tu shranjeno blago.

Naglo je šlo navzdol po skalovitem pobočju in skozi proslula Triglavska vrata, ki jih vsi pohodniki iz prve dobe omenjajo kot izredno pomembno pasajo svojega vzpona. V prekrščenih »Planiki« sem se pomudil le toliko, da sem ogledal nje lice in notranjost ter se prepričal, da ji vojna doba ni pustila hudih sledov. Če je že bilo treba staro ime opustiti, bi ga bili lahko zamenjali z imenom prvega znanstvenega raziskovalca našega gorskega sveta Baltazarja Hacqueta, ki je v letih svojega bivanja v Idriji in Ljubljani (1766—1787) obhodil in opisal ves naš gorski svet.

Na Konjski planini, na dobro znanem razkrižju, kjer se cepi pot v Krmo, sem počakal prijatelja, ki je kmalu primahal dol s Kredarice, in združena sva nadaljevala sestop proti Velemu polju. Spotoma sem postajal, motreč nežne cvetove Zoisove zvončice (*Campanula Zoisii*), ki v skromnih skupkih krasé gole skalne razpoke. Meni vsaj je to najljubkejša planinska cvetka in grdo nasilje ji dela, če jo kdo šopoma trga ali puči.

V Vodnikovo kočjo sva dospela prav opoldne. V slast nama je šlo frugalno kosilo, ki sva ga zabelila z dobro štajersko kapljico. Kot beležka za kroniko planinskih cen bodi omenjeno, da je stalo tu vino liter 60 enot naše valute — a zaužil sem pa le dve desetinki — medtem ko je bilo v Staničevi koči za 10 enot dražje, dasi slabše kakovosti; tam je pač za 500 m više ležeča postojanka in zato tudi nosaška mezda višja.

Po poldanskem odpočitku sva nastopila pot, v — dolino. Tam na zadnjem ovinku, na Zagonu, mora postati vsak planinec, da se okrene in še enkrat premotri veličastni prizor, ki se mu nudi ob pogledu na mo-

⁴ Novice 1875, str. 298.

gočno triglavsko gmoto. Saj si je bil Hacquet prav to prizorišče izbral za naslovno sliko v svoji Oryctografiji³: Sredi v ozadju Triglav in kopašta Šmarjetna glava, v ospredju pa njegovi sateliti na desno Virnar in Cikelman, na levi Mišelj vrh. Risar Fr. Baraga je vse konture pretirano poostril, kakor da je hotel s tem grozljivost prizora še bolj poudariti. Saj treznemu motrilcu kaže tu Triglav svojo prijazno vabljivo plat, medtem ko je severna stran mrko grozeča. — V latinski legendi na dnu slike pravi Hacquet v pesniškem zanosu: *Hic ubi TERGLAVUS caput altis nubibus infert — quam stat sublimis!* (Tu, kjer Triglav moli glavó visoko v oblake — kako vzvišen stoji!) V pozitivitev slike pa je slikar v spodnjem robu podal značilen prizor: bohinjski kozji pastir, ogrnjen z nekako bundo ali plahto, si snemlje z glave širokokrajni klobuk in spoštljivo pozdravlja fevdalnega gospoda z lasuljo in trirogim pokrivalom na glavi, oblečenega v suktnjo na škrice. Tako ponižnih kozarjev in tako vzvišenih gospodov v naši dobi v teh krajih ni več na spregled.

Tako sva se poslovila od triglavskega kraljestva in nastopila pot proti Vojam. Ni bogve kako mikavna ta nizdolna hoja po kamnati stezi, vendar te zadovolji, ko zopet prideš v gozdni pas in te najprej privede v dolinski svet, v Bohinj. Kratek odmor nama je bil v Zgornji Vrtači, kjer sva se odžejala s čisto studenčnico. Stanove sva našla prazne, brez štirinogih stanovalcev in tudi brez dvonogih. Ko dospesh v konec Voj, se poslej lagodno sprehajaš po sončnih košenicah mimo skromnih senikov, dokler ne dospesh do bistre Mostnice in slovitega Hudičevega mostu.

Malone eno uro je trajala ta promenada, ko sva naposled že malo klecavih nog dospela v Staro Fužino — v Jankov domek. Zadovoljna sva odložila svoj pratež, saj sva imela ta dan nič manj ko dvanajst ur hoje za seboj: dobri dve uri vkreber, ostalih deset, seveda z vštetimi odmori, pa navzdol z vrha, dovolj za dva možaka istoletnika s skupaj 146 leti, vsak s sedmimi križi in tremi črtami na hrbtu. Planinska hoja je že sama po sebi odlična »fizikturna« vežba, ki človeka duševno osveži in telesno okrepi. Ta koristni učinek sva še dopolnila z dobrodejno kopeljo v jceru. Kaj zato, da se je naposled ulila še prha izpod neba! Prijetno je bilo pod varnim krovom domačega zavelja, ko so ponoči debele kaplje peliskale po oknicah prijateljeve hišice.

Tako mi je zadovoljivo potekala in srečno uspela prva hoja na zopet svobodni Triglav.

³ Oryctographia carniolica. Leipzig 1778. Sliko kot prilogo glej Gore in ljudje, II. letnik, str. 148.

PRI PESNIKU NA POHORJU

(Reportaža ali tako kaj...)

Ko sem nedavno tega v snežni noči stopal proti novi ljubici naših goriških src — Ribniški koči, sem pri Pesniku za hip obstal. Zapadnjak se je zaganjal v škodljive in hladne lesene ude koč, pihal je ostro in vztrajno, koča je škripala in cvilila, kakor da joče za svojimi nekdanjimi ljubljenci, ki sedaj hito mimo nje. Naše okovanke nas nosijo naprej pod Ravnjakov vrh, visokemu siju naproti, ki ga širijo v noč mnogi tisoči po Gubisonu sproščenih dekalumenov.

Nekoč to ni bilo tako. Koča na Pesniku nam je bila vse: zatočišče, letovišče, zimovališče, na njenih trdih pogradih smo našli počitek ob sobotah pred prostovoljnim delom pri Ribniški koči. Nekdo izmed fanatikov je izrekel drzno primer: Pesnik je bil naš Dardžiling. To je seve malce drzno, če vemo, da je bil Dardžiling izhodišče vzponov na Mount Everest. Pa kaj, fanatikom je včasih dovoljen kak odklon v njihovi prevneti veri.

A kdor je vzljubil to našo skromno postojanko, ga bo le malo sram iti kar tako mimo. Zavil bo v kočo in oskrbnica mu bo rada postregla z vročim čajem in ljubeznivim nasmeškom — čaj na blok in proti plačilu, nasmešek je brezplačen. Tudi je na razpolago štampiljka in spominska knjiga, lahko piše razglednice svojim dragim, lahko odpre tudi svoj oprtnjač ali samo zavezljajčič in prigrizne, zalije s konjacom, pa tudi v kuhinji bo lahko našel kaj za pod zob.

Nikdar prej ni bila prilika in menda tudi nikoli pozneje ne bo, da bi se kdo spomnil Pesnika nad Ribnico na Pohorju, ki beleži za nas Obdravce že kar ugledno višino 1104 m. Zato naj mu bo na tem mestu v petitu postavljen skromen spomenik, ki mu bom dal podnaslov:

PEKING — PESNIK

Ne, prijateljčki, ta podnaslov ni šala, ni ga po naključju zagrešil že dosti obrabljeni »tiskarski škrat« in sem sploh za to, da se le-ta odpravi iz splošne kakor tudi iz tiskarske mitologije.

Pesnik pa je na periferiji svetovnih dogodkov le igral neko svojo posebno vlogo, ki se začne v začetku našega stoletja. Takrat so se kulji v Pekingu — kakor že mnogokrat prej in tudi nekaj desetletij pozneje — naveličali gledati tuje gospodarje na svojih tleh, posebno pa jim je ležal v žolču nedotakljivi del prestolnice takratnega prostranega kitajskega cesarstva, ki mu je vladal »nebeški sin« Čung-Čang, Ping-Pong ali podobno — »ni važ'n«. In tako so ti goloroki sužnji, besni in ponižani, uporno dvignili svoje rumene pesti in je ta dogodek našel v zgodovini — bojda učiteljci življenja — svoje mesto kot upor boksarjev. Ali so boksarji vzeli v svoje roke tudi kak železen drog s strelno pripravo ali brez te, ni znano, znano pa je, da so vdrli v koncesije evropskih izkoriščevalcev in »na mrtvo ime« pretepli nemškega poslanika Kettelerja. In že takrat je bila navada, da se je zganil vesoljni tisočletni nemški rajh, če so kje v kakem oddaljenem kotu našega planeta pretepli kakega objestnega Nemca. Nemci so začeli »ružiti« (kakor pravijo Pohorci) z orožjem, kar je bilo povod, da so se zganile v globokem miru dre-majoče in na tihem se oborožujoče evropske velesile; kar je bilo dalje povod, da je s svojo hromo levico izvlekel iz nožnice Siegfriedov meč poznejši doornski drvocepec, a takrat še vsemogočni nemški kajzer Viljem drugi in zadnji; kar je bilo še nadalje povod, da se je iznobil žgočega govora, ki je izzvenel v klicu po maščevanju in krvi, po delni mobilizaciji vojske in mornarice, končal pa je ta svoj govor s pozivom odhajajočim četam, naj bodo hrabre in neusmiljene in ujetnike naj vse takoj pobijejo.

Nemškim bojnim ladjam so se pri tej kazenski ekspediciji v »zvestem bratstvu v orožju« pridružile tudi nekatere avstrijske pomorske cnote z vsem potrebnim živim in mrtvim materialom. In še preden so utegnile »Dolenjske novice« napisati, da se v Kitaju nekaj kuha, je bil boj na daljnem Vzhodu že odločen. »Box-match« je končal v korist takrat močnejšega in dobro oboroženega evropskega vrtnjenca, ki je kitajske boksarje v nekaj bitkah potolkel. Boksarski upor je bil v krvi udušen, pod kitajskim pepelom pa je tlela žerjavica, ki je tudi kri ni pogasila...

Posebnih lovorik si s tega bojišča avstrijsko-nemška brata tudi takrat nista prinesla domov, pač pa mnogo kitajskih dragocenosti: orodja, orožja, oblačil, preprog, porcelana in podobne drobne gospodinjske predmete. In tu začnjen listi rahla vez med daljnim Pekingom in našim Pohorjem.

V avstrijski mornarici, ki se je udeležila nemškega pohoda v Kitaj, je služil tudi višji mornariški častnik, ki je prej vsako leto hodil v Ribnico na Pohorju na počitnice, in še malo dalje k Pesniku nad Ribnico. Ribnica, naša najvišja pohorska naselbina na obdravski strani Pohorja, je sila prijazen kraj in kdor jo je enkrat spoznal, se mora vedno vračati k njej. In kako lepo je šele pri Pesniku! Ni torej čudno, da so tega kapitana po zmago-slavnem pohodu zamikale skomine po naši Ribnici in Pesniku, po miru pod jelkami, smrekami in bori pohorskih šum. Prišel je torej s svojimi kitajskimi kovčki prav do Pesnika in si je eno od kočic uredil čisto po kitajski, v koči pa razmestil svoj pekinški plen. Dal je izdelati celo lično napisano tablo »Peking-Hube«, ki je kot posebnost ohranjena še danes. Tudi žleb z lesenim zmajem, ki bruha s strehe odtekačo vodo, je najbrž še iz dobe, ko so pri Pesniku »vladali« Kitajci.

Kdor je pred četrstoletjem prispel po strmini do Pesnika, je na srednji koči lahko še videl za Pohorje vsakakor svojevrstni napis. Lahko pa je videl tudi nemško purgarijo, ki se je tu sončila in si tudi ostale bajte udobno uredila. Takrat je bil ta prelepi košček zapadnega Pohorja nam drugim še kaj malo znan. Kitajski značaj hube pa je sčasoma izginil. Italijansko-nemške (!) družine Witzmann-Tomasi-Meglitsch so imele tako v Ribnici kakor na Pohorju vse tujskopromotne ključne postojanke v svojih rokah, razen tega še trgovino, penzije in šume. Ing. Meglitsch, sin slovenskega očeta in nemške visoke šole, lastnik firme American Import Co. v Mariboru, pa si je med obema vojnama srednjo bajto prav udobno uredil. Služila je njemu in njegovim nemškim prijateljem kot week-end prav do pomladnih viharjev leta 1945, ki so pomotli z vsemi trdnjavami in drugimi močnimi figurami, ki so jih postavljali po evropski šahovnici razni kajzerji, klenigi, dučeji, firerji — in to za vedno! Germanski »somrak bogov« se je moral umakniti močnemu jugoslovanskemu svobodnemu soncu. V Ribnici na Pohorju je nemški župan prvi padel pod partizansko kroglo, zavežni Pohorci so v temnih in neprehodnih predelih zapadnega Pohorja bili trdo, a žilavo borbo. Žalostni ostanki germanizatorjev Dravske doline so po osvoboditvi izginili, deloma so pobegnili že poprej. Z lepega lica slovenske zemlje so tako izginili grdi nemški mozoli.

Danes so kočje pri Pesniku ljudska last. Gozdna uprava je dala eno teh in to srednjo (pekinško) v najem Planinskemu društvu Maribor, ki jo je uredilo kot planinsko postojanko, prvo kot glavno, a sedaj, ko je že Ribniška koča, pa kot zavetišče. V sezoni se tu za dalj časa ustavi kot stalni gost tudi kak letoviškar. Nekateri šaljivci so raznesli vest, da pri Pesniku »strašik« v raznih durih in molih, kar pa ni potrjeno. Za lahko turo do Pesnika ali do vrha zadostuje en dan. Kdor pa hoče z vrha potovati še kam dalje na vzhod ali zahod — Jezerski vrh, Planinko, Rogljo, Klopni vrh, Šumik ali pa Veliko in Malo Kopo, Kremžarjev vrh — bo pač moral za to vzeti dva dni ali pa se odpeljati v soboto popoldne z avtobusom iz Maribora. Po uvidenosti SAP-a je urejen tudi avtobusni promet zjutraj in zvečer ob sobotah in nedeljah k vlakom v Podvelki. (V zadnjem času zveza Maribor—Ribnica in Podvelka—Ribnica sicer nekako počiva, toda upamo, da bodo merodajni čimtelji za lokalni

promet uvideli, da postojanka kakor je Ribniška koča, ne more ostati skozi vse leto odrezana od prometa.)

Od Pesnika je diven razgled; na zapadu gledaš Uršljo in Peco, Korico in Svinško planino, na vzhod se ti odpira Dravska dolina, vedno bolj čvrsta žila naše mlade industrije. Ruše zavijajo dolino v belo meglo, znamenje, da tovarna krepko diha — kljub dušiku in se spomniš, da je vzdolž Drave industrija kar lepo povezana od postaje do postaje z ovinkom v Mislinjsko in Mežiško dolino, od ciktrike do premoga in svitčene rude, od tovarne kos in srpov do tovarne meril, od lesa do oglja, od kemikalij do rude, od drobne železnine do težkih jeklenih izdelkov, povsod v teh obratih dela slovenski delavec. — »Sloven'c, tvoja zemlja je zdrava!«

Ribniška koča, naša najlepša »koča«

za semestralne počitnice. Naša mladina od blizu in daleč pa je napolnila Ribniško kočo do zadnje slamnice. Kaj bi radi še več!

Pa ne samo učeči se mladini, vsem, vsem so namenjeni naši planinski — boljše gorniški — domovi. Človeku v plavžu in rudniku, v delavnicah in tovarnah, laboratorijih, risalnicah in bolnišnicah dajmo sonca, oddiha! Vprav delovni človek naj postane turist in smučar. Pri Ribniški koči, srčki naših gorniških streljenj, bo našel primeren oddih in okrepi se v vsakem letnem času!

Ker nisem nameraval pisati prvo berilo za gornike v Pohorju ali za take, ki žele to postati, ampak samo kratek Pesnikov življenjepis, bo spoštovani bralec pogrešal te ali one podatke. Nekateri bi hoteli n. pr. vedeti, koliko duš šteje Ribnica, drugi geološki sestav Pohorja, analizo zemlje, o živalstvu in rastlinstvu in še marsikaj. Moram priznati, da na ta vprašanja nisem bil pripravljen. Če pa kdo želi vedeti, kako »se pride gor«, mu bodi. Če ne ujameš avtobusa, imaš od Podvelke do Ribnice za 12 km dve uri in pol pešhoje, od Ribnice te vodijo vzorno izdelane markacije najprej do Pesnika v eni uri in dalje do Ribniške koče v drugi uri. Lahko pa hodiš tudi več, planinsko društvo ti glede časa v svoji priznani širokogrudnosti ne dela nobenih predpisov. Kako prijetno društvo? Samo pristopiti moraš v njegova svetišča s primernim spoštovanjem in ljubeznijo!

Povedati moram še, da se tovariš Ivan moti, ko po vzorcu čislane Davorina Z. hoče najti besedi Peking etimološko utemeljen izvor za Pesnik in to po krhki besedni razvojni brvi Peking-Pajping-Pajsnig-Pajsnik-Pesnik.

Rano jutro na Črnem vrhu. Tam daleč na zahodu žarijo Kamniške in Karavanke kot mnogobarvna iz kamna sklesana fantazija. Tu ob Črnem vrhu pa se trgajo jutranje megle, ki se preko pohorskih prevalov podijo iz Dravske

Pri Pesniku so se torej zbirale in od tu odhajale na vrh mnoge ekspedicije: nedoljskih udarnikov pri Ribniški koči, domačinov-voznikov, lovcev in šumarjev, tu so kampirale gozdne brigade paronskih nižin, ki so se na tem terenu borile za plan. tu so se zbirali smučarji za daljne pohode — če je bil sneg! A sneg je bil, celo v predlanski s snegom zelo borni sezoni ga je bilo toliko, da so gojenci Srednje kmetijske šole v Mariboru ustvarili od Ravnjakovega vrha do Ribniške koče in še nekaj pod njo kar ugodno vežbališče za smuk in slalom — in po nepotrebi tudi še za kake druge zlo-me! Letošnje bele opojnosti pa se je lahko napil prav vsakdo in kot nalašč je zapadel sneg prav

v Mislinjsko dolino. Od časa do časa je vrh čist. Malo pod vrhom vidim človeka, ki se sklanja, nije s svojo gorsko palico Pohorju v nedrja; kot krt je narišal že preččšen kup črne zemlje. Skrijem se za borovci in sledim svojim brjusovskim prividom. Sama sva z neznanecem v tej gorski neskončnosti. Ni me opazil, mož dela mirno in preudarno. Ko se mu zdi jama dovolj globoka, seže pod suknjo, kakor bi hotel izvleči listnico, res nekaj izyleče in to previdno položi v jamico, katero potem zasuje z zemljo in to previdne z obema rokama potlači kakor vrtnar pri presajanju lončnic. Ozre se okrog, če ga kdo ne opazuje, za hip vidim njegov obraz in zdi se mi čudovito znan... A že jo ubira navzdol v smer Vuzenice, konci hubertusa opietajo okoli njegove sloke postave. Stopim bliže. Tišina. Ne, tu notri nekaj kljuje in razbija. Gomila ni velika. V »indijanaricah« smo se — hugh! — učili poslušati sovražnika v preriji tako, da smo položili uho na zemljo. Storim tudi jaz tako po običaju potomcev starih Aztekov. V gomili enakomerno in solidno nabija — točno 75 udarcev na minuto! Da, resnično, čudni neznanec je tu pod Črnim vrhom, 1543 m nad morjem, zakopal svoje srce. Kako lepa tema za novo poglavje pod naslovom »Srce v ilegali«, ki ga pa ne bom napisal.

»Ta cigan je bil velik humorist« — in imel je prav. Tu v tej gorski samoti, med vlažnim humusom in tonalitom naj srce še mirno odbije mu od vekov planirane udarce, čemu bi ga kot nepotreben rekvizit nosil v dolino, ko mu tam doli kaj prida služiti ne more.

Dr. Joško Pezdirc:

IVANŠČICA

Že dolgo me je mikala zanimiva gora, mogočen kopasti gorski hrbet, ki se markantno odraža na južni strani Murske Sobote. Spominjala me je na Krim, mogočnega čuvarja Ljubljanskega barja, kot ga vidimo iz Ljubljane tudi skoro točno na jugu. Planinska žilica mi ni dala miru že od dne, ko me je zanesla življenjska pot na skrajni severovzhod naše slovenske domovine — zeleno Prekmurje.

Na vzhodni strani mesta sem zrl širo Panonsko nižino, iz katere se dvigajo Lendavske gorice (do 328 m) nad Dolnjo Lendavo. Jugovzhodno od omejenih goric se nižina izgublja v sivi daljini, ne da bi oko vzrlo kako vzpetino. Na severu se dvigajo nizki grički — Goričko — s cerkvicami na grebenih. Na daljnem zapadu sem občudoval ob jasnem vremenu Golico (2144 m) — Koralpe — v zračni črti kakih 90 km. Na svojih plečih nosi bel snežni hermelin.

Pohorje in Kozjak s svojimi kopami se dvigata na jugozapadni strani, vso južno stran pa obrobljajo ljubke Slovenske gorice z bližnjo Kapelo onstran Mure (309 m), poznano dobro zlasti ljubiteljem žlahtne ljutomerske kapljice, ki zori na njenih pobočjih.

Daleč na jugu preko Drave se dviga naš »Krim«, ki je prav tako vremenski prerok kot Krim za Ljubljano, kajti kadar se vidi v jasnih obrisih, bo slabo vreme, kot mi je pravila nekoč ženica iz bližnje vasi. Ivanščica (1016 m) se imenuje ta vremenokaz. Kot Krim tudi ona nudi temno sliko od daleč, kajti do vrha je obrasla z gostim lesovjem. Njeni zvesti oprodi kot Krimu Mokrc, Kurešček in drugi vrhovi so Strahinščica (847 m) na zapadu in Kalnik na vzhodu. Bližnji sosed Ivanščice je Macelj (622 m) v Maceljskem pogorju. Daljna zapadna soseda, ki ju občudujem vsak dan znova, najsi sta mi stara znanca, pa sta Donačka gora (883 m), ki ima s te strani podobo dveh vrhov s sedlom v sredini, medtem ko nudi iz Rogaške Slatine drzno sliko stožca, in Boč (980 m), osamljen velikan na razvodju med Savo in Dravo.

Pogorje Ivanščice je oddaljeno od Murske Sobote v zračni črti okrog 55 km, dosti več kot ljubljanski Krim od mesta; zaradi tega se tudi ne

vidi tako v ostrih obrisih kot Krim. Vsi bližnji in daljni vrhovi so dosti nižji, zaradi tega se človeku tembolj odraža v očeh njen vrhunec. Celotna kopa je jako obsežna, ker se vleče v daljavo kot pogorje kakih 25 km. Na vzhodu prehaja v nižje gričevje (Kalnik) ter gričke okrog Varaždinskih Toplic. Severno vzhodje Ivanščice obliva Bednja, ki se vzhodno od Varaždina izliva v Dravo. Ivanščico štejejo geografi (Melik) še k Alpam kot zadnji odrastek predalpskega hribovja.

Bilo je krasno poletno jutro, ko sva s tovarišem Mišanom, ki ga je usoda iz romantičnih Radeč pri Zidanem mostu prav tako prestavila kot mene v daljne ravnine ob Muri, kolesarila po tihih ulicah Murske Sočote na železniško postajo. Železni konj naju je čez kako uro in pol odložil v Ormožu, potem ko naju je potegnili preko široke in kalne Mure ter zelenih Slovenskih goric.

Kmalu sva bila na važnem trikotnem križišču Vratno, kjer sva prečkala asfaltno cesto Ptuj—Varaždin, najina pot je šla pa vztrajno proti jugu. Približala sva se robu haloških gričev in mimo njihovih vzhodnih obronkov sva hitela proti Vinici in Marčanu.

Pot naju je vodila ves čas tesno ob vzhodju gričevja, na vzhodu se je pa širila brezmejna Panonska ravnina proti Varaždinu. Prekoračila sva močvirno Plivnico, ki leno teče iz gričevja proti vzhodu preko brezbrežne ravnine. Cesta se je približala železnici Varaždin—Lepoglava in valovila ob njej v rahlih klancih in padcih kot srebrni trak med zelenjem. Pred nama se je dvigala v temni modrini Ivanščica, nad njo so pluli oblaki, v njenem naročju se je belila prijazna cerkvice Sv. Duh, na levi pa se je dvigal Kalnik.

Preko Bednje, ki se vije po vsej dolini od Maceljskega pogorja in ob vzhodju Ivanščice, mimo Varaždinskih Toplic do izliva v Dravo, sva prispela v Ivanec (po specialki Ivanci, isto tudi v ljudski govorici), sedež okraja in živahnega industrijskega vrvenja. Ob šumečem potočku sva jo mahnila s kolesom po ulici navzgor do samega vzhodja Ivanščice (ali Ivančice) ki ima ime po glavnem kraju ob njenem vzhodju.

Ljubke male račice so se veselile bistrre vode in celo koklja se je v strahu zanje spustila vanjo »do kolena«, boječ se zanje, midva pa sva se mimo večje žage, zadnje hiše ob poti na goro pričela vzpenjati, potem ko sva se okrepcala sedeč na mogočnih bukovih debelih nad žago, kjer se odcepi levo vozna pot v vas Prigorce. Po mehkih tratah ob potočku sva se po odlično markirani poti dvigala vedno više in više. Levo sva opazovala strm porasel holm s cerkvico Sv. Duha (471 m), ki se nam je prej od daleč zdela kot prilepljena na pobočje Ivanščice, sedaj sva pa videla, da je na samostojnem vrhu. Senčno bukovje naju je sprejelo v svoje naročje, bel pesek nama je škripal pod nogami in sive skale so kukale iz zelenja. Potok je šumel in padal v lepem slapu v mali kanjon. Više gori je bil izvirec lep urejen po Planinskem društvu Ivanec, kot pravi lični napis.

Strmina je postajala vedno hušja; na levi sva pustila Sv. Duh pod katerim sva motrila z daljnogledom čudno, oglati mizi podobno orjaško skalo. Pot je bila ves čas zanimiva, očitvidno sveže markirana, znamenje, da Planinsko društvo v Ivancu lepo skrbi za oznako planinskih potov. Obširni bukovci gozdovi, v katerih je vladal hlad in senca in od koder nisva videla niti sonca niti imela razgleda, so naju zagrinjali. Ob poti naju je tu in tam pozdravljali redki zlati klobuk (*Lilium martagon* L.) ter prelepo kresničevje ali medvedovo latje (*Aruncus silvester* Kostel) kot svetle lučke v temni bukovini.

Odprla se je mala jasa in na njej sva zagledala po dveh urah hoje planinsko kočo. Samo gole stene stoje, žrtev vojne vihre; pridna petorica delavcev pa je pravkar postavljala novo strešno ogrodje in bel kužek, ki je bevska na naju, jim je delal družbo. Povedali so nam, da bo kočja v kratkem spet odprta. Nekaj korakov od kočje je na severnem robu vrhunca razgledna točka, ki nudi čudovit pogled proti severu in severovzhodu. Prostor

je imel očitvidno na betonskem podstavku klopi in streho, kar je pa zrušeno in razbita plošča nas opozarja na ureditev tega razgledišča z naslednjim napisom:

STRICEVO
U IVANCI(H) SMIŠLJENO SMELO
U IVANCIC(I) POSTADE DJELO
DA BI OVAJ KIOSK BIO
PLANINARIMA UVJEK MIO
1934.

Razgled s te točke je zelo obsežen. Sonce je sipalo vroče žarke na širni svet, ki se je razgrinjal pred nama. Globoko pod nama je ležal Ivanec kot na dlani. Bele hišice z rdečimi strehami so pogledovale iz zelenja. Rdeča lica ogromnega Zadrúžnega doma so nama s svojo prijetno sliko budila svetle misli o veličastni poti socialistične izgradnje naše prerrojene domovine. Naravnal sem daljnogled na ulice prijaznega mesteca in opazoval živahno vrvenje ljudstva po njih. Se više proti severu so se vlekla temne proge haloških gozdov. Po dolini pod goro se je zvijala Bednja kot srebrn trak, presekan z mrežo belih cest. V sinji dalji proti severu se je belil Ormož in tam na obzorju sta kipela v višino dva vitka stolpa — markanten gotski stolp protestantske cerkve in njegov beli sosed, stolp katoliške cerkve — Murska Sobota. Mogočna reka se je razlezla v temno lesovje in se izgubljala v megleni ravnini proti severovzhodu — Drava, hitela proti daljnim ravninam, da sprejme v svoj objem Muro — simbol Prekmurja.

Brezmejna ravnina sosednega Medjimurja s Čakovcem nad Dravo se beli iz zelenja. Na severovzhodni strani se vije dim iz številnih dimnikov industrijskega Varaždina. V svojih »Spominih«, ki jih je pravkar izdala Državna založba Slovenije, nam Trdina zanimivo opisuje življenje v tem mestu pred kakimi 90 leti. Madžarski in nemški imperializem, politični in kulturni, sta se tedaj križala v tem hrvaškem mestu.

Krenila sva nazaj mimo planinske kočice ter po nekaj minutah dospela do pravega vrha, kjer stoji kakih 30 m visok razgledni stolp. Z njega se nama je odprl pogled tudi na južno in zapadno stran v dolino reke Krapine. Na jugu nam je zapirala pogled ogromna gmota Sljemena nad Zagrebom (Bistra 1035 m), za katero utripa veliko mesto.

Sonce se je že visoko dvignilo, ko sva polegla v dišečo travo ob vznožju razglednika in si privoščila dobrote iz nahrbtnikov.

Ura je opominjala k odhodu, kajti dolga pot je bila še pred nama. Napotila sva se po markirani poti nazaj do križišča, kjer drži levo pot »Na Mrzljak« desno pa na »Konja«; po načelu, da gre turist, če te možnost, nazaj po drugi poti, sva se odločila kar za Konja. No, Konj se je izkazal kot dober. Po gostem gozdu sva se spuščala navzdol. Na levi strani sva opazovala greben, po katerem sva prišla na vrh. Konj se je kmalu pokazal v obliki gole piramidaste pečine, na katero sva stopila in od koder se nama je razgrnil veličasten pogled na vrh Ivanščice ter na belc hudourniške meje v njenih pobočjih. Globoko pod nama so se rdečile strche vasi Prigorci. Poleg Konja sva se povzpela še na neko markantno prepadno skalo, motreč širono bukovje pod nama. Vedno bolj strmo je šlo navzdol in končno sva se kar po nekakšni grapi, oprijemajoč se mladega drevja, spustila naravnost navzdol, dokler se nisva znašla pri prvi hiši v Prigorcih, mali vasi na sedlu med Sv. Duhom in Ivanščico. Ob šumečem potoku, ki žene več mlinov in žag in kjer je raj za številne račje in gosje družinice, naju je vedla pot.

Ob Bednji navzgor se nama je odpiral čisto planinski svet. Prijazna ženica, doma blizu »granice« — slovensko-hrvaške, ki naju je po govorici takoj spoznala za Slovence, nama je povedala, da Trakoščan, najin cilj ni več daleč. Kmalu je pogledal izza temnih smrek vitek stolp s srednjeveškim zobatim vencem okrog sebe; še nekaj minut, in stala sva ob vznožju znamenitoga

gradu Trakoščana. V restavraciji sva se okrepcala in prijazni domačini so nama povedali marsikaj o gradu in jezercu, ki ga obliva. Še majhen prelaz, čez katerega drži lepa cesta, in pod nama se je zalesketalo Trakoščansko jezero, nad katerim na stalni skali stoji ponosni grad. Vanj se pride po lepih vijugah, ki nas povedejo do mogočnega mostu na verigah in nato na obsežno grajsko dvorišče.

Jezero je dolgo kaka dva do tri kilometre. Leži v globeli obdani od gora na vzhodnem robu Maceljskega pogorja. Obrežja so strma in pokrita z gostimi gozdovi. V tihih zalivih, ki prehajajo v močvirja, je gladina pokrita s celimi travniki belih lokvanjev (*Nymphaea alba* L.) in drugega vodnega rastlinja. Tu in tam vidiš potopljena debela podrtga drevja. Beli cvetovi sredi okroglih plavajočih listov, 6 do 8 cm v premeru, prijetno vonjajo; rasto na dolgih pecljih iz blatnih tal in dajejo čudovito sliko cvetoče vodne gladine. Pohlepni rokav se ubranijo s tem, da rastejo več ali manj daleč od brega, tako da kak cvet le s težavo dobiš. Pa tudi sicer mu brez vode ni življenja ter izven vode takoj uvone in tudi doma v vazi ne oživi več. Škoda trgati lepe cvetove, ko so tako lepa slika v svojem naravnem okolju.

Pod gradom je ob jezeru kopalnišče, pa tudi nekaj zasebnih kopalnih hišic se beli ob obali.

Ob jezeru ni tujsko-prometnega hrupa in je zelo prikladno za miren oddih samoto ljubečega dopustnika. Menda jezero največ obiskujejo Varaždinci, od koder je avtobusna zveza. Tudi prenočišča so na razpolago. Vsekakor je jezero še premalo znano zlasti Slovencem, čeprav leži v bližini slovensko-hrvatske meje.

Zgornji del jezera prehaja v močvirje, kamor se stekata dva potočka, ki jezero napajata z vodo. Preko močvirja drži slikovita pot po ozkem nasipu ter mostičkih na koles skozi visoko ločje. Prava slika džungle! Biciklje sva prenašala čez to goščavo, kakor sva vedela in znala ter pri tem splašila peteroglavo družino želv, ki so se sončile na napol potopljenem deblu. Kmalu sva prišla spet do gradu in ura je kazala že visoko številko. Najina pot je bila še dolga. Po tihih dolinici, kjer močvirne travnike obrobajo gozdovi, naju je bela cesta vodila proti severu. Na desni strani naju je pozdravljala skalnat vrh — skrajni zapadni rob Ravne gore (680 m). Pri jazbini se je odcepila pot na desno čez griče proti Varaždinu, najina smer pa je bil prelaz Cvetlin (327 m) s prikupno cerkvico, ki se je dvigala nedaleč od križišča na nizkem gričku. V nekaj serpentinah se je vzpela cesta na prelaz, ki loči Slovenijo od Hrvatske. V gostilni na sedlu sva se okrepcala z izborno slatino in z novimi močmi šinila po vijugah navzdol po senčni dolini mimo Leskovca, kjer se odcepi pot na Sv. Barbaro v Halozah. Utrujena od dolge vožnje sva prisopihala na zadnji rob Haloških gričev, kjer se je za hip odprl krasen pogled na široko Dravo in nato zdrvela po zadnjem klanecu preko plitve Dravinje proti Pluju, kjer sva sedla na vlak, s katerim sva pozno ponoči dosegla svoje izhodišče.

Saša Šribar:

DVAJSET DNI BREZ SKRBI

Letos pa na Bjelašnico! — Na sestanku je novica vzbudila vesel vrvež, nasvete, dogovore in skrbi.

Po nekaj dnevih pripravljanja smo se našli zvečer na zagrebškem kolo-dvoru s smučmi, ogromnimi nahrbtniki in potnimi vrečami. Iti v Bosno ni kar tako! Če greš na Vršič ali v Krnico, stlačiš malo menaže v nahrbtnik, smuči pod pazduho, pa je stvar v redu; za daljšo pot pa moraš misliti na vse: od moke za kruh do soli in petroleja za razsvetljavo, od apoteke do orodja za krpanje smučk. In potem ni čudo, da je prtljage več kot potnikov.

Noč smo prespali deloma na klopeh, deloma na vrečah s krompirjem, Dragec se je spravil tja pod strop na smučih, pa se je vso noč obračal in rogovilil. Dopoldne nas je novi sarajevski kolodvor prav neprijazno sprejel. Skriva se še za deskami in plotovi, da komaj najdeš izhod. Z vso prtljago smo se preselili na stari ozkotirni vlak, ki vozi do Pazarića. Tam se izkrciš, če greš na Bjelašnico. Ze na vlaku opaziš, da se voziš v osrčje Bosne. Potniki postajajo vedno zanimivejši, tu in tam vidiš celo zagrnjeno ženo, čeprav je novi zakon feredžo odpravil. Pokrajina je zelo lepa. Okolico Ilidže bi skoro lahko zamenjal z doljno Savinjsko dolino; tako je široko Sarajevsko polje in Bosna, ki izvira izpod Igmana. Samo hiše te spominjajo, da si v drugi deželi. Ves čas gledaš skozi okno in se bojiš, da ti ne bi ušel kak pogled, kakšna zanimivost. Nad Sarajevom straži Trebević, proti jugovzhodu Jahorina, na jugu Bjelašnica in vzdaj nekje Prenj. Ni slaba slikal Bistra Bosna, nad njo zelenje in cvetoče breskve, za ozadje pa zasnežene planine.

Ze smo v Pazariću! V naglici smo iztovorili prtljago in se v bližnji gostilnici, ki služi za počitek smučarjev, dogovorili za tovrne konje. Kar se tiče tovorjenja, imajo dobro organizirano. Vreče pušiš v gostilni in se dogovoriš, kdaj in kje jih boš čakal, kolikor pa moraš nositi na ramah, naložiš in — pot pod noge.

Stalne poti pravzaprav ni. Greš za markacijo preko razmočenih njiv, po strugi potoka pa spet malo po poti, mimo poslednjih lesenih hišk v nekakšno zaprto sotesko in od tam levo v hrib do tako imenovane »table«. Tam se cepi več poti in mi smo izbrali desno, ki drži na kočjo »Pod Gradinom«, od tam na Stanare in našo končno postajo Sitnik. Po poti nas je pral dež. Tudi stemnilo se je zgodaj, tako da sta morala Mladen in Vjeko z lučjo »loviti markacije«. Sneg se je globoko udiral, nahrbtnih postaja vedno težji; smučih na ramah te tišče, pa nehote pomisliš, kako bi bilo, če omagaš in bi te za večerjo zmazali volkovi. Pravijo da jih je tam okrog. Pa se hrabriš: nisi sam in kočja bo zdaj zdaj pred nosom. Samo tisti zdaj zdaj se je vlekel štiri ure. Pa je tudi to minilo. Prišli smo do druge kočje, tam prespali in se drugo jutro s praznimi nahrbtniki vrnili po hrano, ki so jo konji iztovorili niže doli, do koder sneg še ni bil previsok. Seveda, potem pa ti prevzame njihovo vlogo in podkupuješ voljo z mislijo na palačinke, gulaž in druge dobrote, ki te bodo čakale v koči. Še istega dne smo vse prenesli na našo kočjo Sitnik (v višini 1735 m) in se slovesno vselili.

Planinske kočje na Bjelašnici, zgrajene po vojni, so že tako lepe, da človeka kar iznenadi. Oskrbuje jih sarajevsko Planinsko društvo. Tla so pregrnjena z rdečimi preprogami, zidovi obloženi z lesom, povsod pa taka snaga in red, da kar verjeti ne moreš.

Drugo jutro se je pričelo redno življenje — dva dožurna v kuhinji, ostali pa so se porazgubili na smučeh. Vsak je hotel pregledati čim več terena, najti čim lepše mesto, da bi dvajset dni res lepo izkoristil. Pa se je težko odločiti. Danes greš sem, si misliš, jutri pridem spet, pa greš malo dalje in odkriješ spet nekaj lepšega. Tako izbiraš vsak dan, prevoziš skoro vso Bjelašnico in po treh tednih ne veš, kje je bilo najlepše. So tudi daljše ture na vrhove (Hranisava 1965 m, Krvavec 2062 m, Bjelašnica 2067 m), ki so vsi dostopni s smučmi. Poslednji je najlepši. Morda mi je zato ostal v takem spominu, ker smo imeli zelo lep dan.

Pot na observatorij ni samo vzpon, ampak je tretjino spusta vmes. Tako nisi ne občutiš, kdaj prideš na vrh. Dve in pol ure nimaš kaj hoditi. Ze na pol poti vidiš na najvišjem vrhu nekaj trdnjavi podobnega. Ko prideš bliže, te iznenadi pravi pravcati ledeni dvorec. Kaj se skriva pod plastjo ledu, samo slutiš: nekaj betona in nekaj lesa. Z južne strani observatorija sta sonce in veter ustvarila največje umetnince. Mogočne ledene stige vise po nekaj metrov in tvorijo ob zgradbi hodnike, luknje in balkone, vse okrašene s »kristalnimi lustri«, kot smo ugotovili. Seveda smo se splazili v vsako luknjo in skozi tisoče kristalov gledali proti soncu. Nikoli ne bom pozabila teh slik. Človek se nehote spomni na otroške pravljice in na vtis, ki jih napravijo kristalne

palače zakletih kraljičin na bujno domišljijo. Izza vogala observatorija je divjal hud veter, tako da nisi imel preveč užitka gledati v Sarajevsko kotlino in proti Jahorini. Lepše je bilo v zatišju na prisojni strani, od koder si imel razgled na južne obronke Bjelašnice.

Pred vojno je bil observatorij obljuden. Letalci so prav dobro vedeli zanj, saj je bil najviša meteorološka postaja na Balkanu, pa so ga v zimskih mesecih iz avionov zalagali z živili. Oskrboval ga je star meteorolog, ki je nekoliko desetletij probil v tej samoti. Preživel je baje tri žene (ne vem, kje je iztaknil tako požrtvovalna bitja).

Bjelašnica je znana zaradi močnega vetra, ker struje z juga naenkrat udarijo ob hladne zračne plasti na zasneženih vrhovih. Stari meteorolog je nekoč izmeril brzino vetra 250 km/h. Bil je tak vihar, da ga je vrglo na tla, čim je poizkusil odpreti vrata. Pa je privezal na mizo vrv, drugi konec vrvi pa sebi okoli pasu in se po trebuhu splazil okoli vogala. Le kako je mogel nazaj v hišo? ... Ker pa starega samotarja ni več, da bi kaj pripomnil, je eden naših fantov hudomušno dodal, da je žena vlekla mizo v drugi kot sobe, da ga je privlekla nazaj.

Tako smo se razgovarjali v zatišju pod ledenim dvorcem in sonce je počasi lezlo proti zenitu. Observatorij, kot da se je oznožil. Kaplja za kapljo je polzela po ledenem oklepu, se še malo obotavljala na konici stalaktita, zablašala in padla na spodnjo ledeno poličko. Vsake noči je okras drugačen, vsak dan malo manjši. Nekega dne bo prišel jug, vso noč bo curjalo in teklo in zjutraj se bo pokazala napol porušena trdnjava. Stroho je odneslo že med vojno, letos pa prično z obnovo. Spet bo gori samotaril kak čuvar, pa še par ležišč za planince bodo omislili.

Vožnja nazaj do Sitnika je bila prekrasna. Lahko bi vozil miže, saj ni bilo nikjer nobene skale, nikjer grma, vsepovsod sneg, sneg, zlato in plave sence. ... In povrh je za večerjo dežurni — Jeliška pokla palačinke s kremo.

Po večerji smo navadno v jedilnici posedli po klopeh ali pa na preproge »po bosansko«. Kar čujem Doka, kako igra harmoniko ... Petrolejka samo na pol razsvetljuje sobo, peč sije in prijetna utrujenost leze v kosti.

Zunaj je narava podivjala. Vihar buta v škodlje in stresa celo hišo, da včasih kar zajechi. V divjih vrtincih nosi sneg okoli vogala, nakopiči ga za cel meter, pa ga že v naslednjem trenutku nevidna sila odnese drugam. Na večnem oknu je razbita šipa. Iz Kamenara se čuje, kako tuli v »vseh akordih na vse registre«. Kadar preide melodija v »mol«, maži smuči s klistrom, ker bo jug, modrujejo naši fantje.

Tak vihar je bil skoro vsako drugo noč. Zjutraj smo odmetavali izpred vrat in Dragec je ugotovil, da se je ponoči klatil volk okoli kočice — v sveti strah nas deklet.

Ko smo se po treh tednih vračali v dolino, je bil dan sončen, čisto tih — kot da je planini žal, da nas je ves čas gostila z vetrom. Na robu planote, v gozdu, nas je sprejela spomlad — ptice, cvetje in poslednje zaplate snega.

Slavko Peršič:

GORSKA POKRAJINA

Priobčujemo članek Slavka Peršiča z namenom, da bi se poživilo delo za našo gorsko terminologijo in da bi vsaj sprožili diskusijo o tem predmetu. Avtor članka se že dalj časa ukvarja z delom ki ga je opravljala dr. H. Tuma in pripravlja večjo razpravo, ki naj bi odpravila zmedo na tem področju. Opomba uredništva

Planinec, ki se je povzpел po strmi poti, vijoči se po gozdnatem in nato po pečevnatem pobočju, na vrh visoke gore, ali gornik, ki je preplezal steno in počiva na visokem razgledišču, zre kot zamaknjen v čudovito daljo ... Gleda

zemljo, ki leži razprostrta krog in krog gore, nagubano v blage gube, v griče, holme, holmce, brda in gorice, gleda večje gube kot so hribi in gore z oblimi, kopastimi, košatimi zelenimi vrhovi in nad njimi, malo dalje, planine, iznad katerih kipi v sinje nebo belo pečevje, zaostreno v špilke, kojice, čoke, često odrezano v slemenah in zasekano v stolpe, krne in kuke pa tudi roge in roglje. Vse te nagubane oblike, ki se dvigajo iz nižine, imenujemo vzpetosti ali vzpetine, ker se nanje vzpenjamo.

Med vzpetostmi, predvsem med njih skupinami so nastali globoki in plitvi, široki in ozki, dolgi in kratki predeli, kot so doline, kotline, krnice; dolki, so-testke, debra ali tesni, kotanje, grape in žlebovi pa še druge manjše vglobljene ali vdolbene oblike tal, ki jim pravimo vdolenja ali vdolbine, ker po njih voda ali odteka v dol ali pa jih je vdolbla potem, ko so zemljske sile v raznih dobah ohlajevanja in krčenja naše oble dvigale, prevračale, prekladale, lomile in klale skorjo, pa so jo potem druge, zunanje sile še spreminjale in oblikovale — proces, ki nenehoma traja še danes.

Na prostranih pa tudi manjših ravninah ali planotah bodisi v nižinah ali pa na višavah, kjer je zemlja plodna in porasla ter so še podnebne prilike ugodne, so nastala človeška bivališča, ponekod večja in strnjena, ponekod manjša, pa tudi posamezne hiše, kakor jih vidimo na visokih pobočjih in krasnih planinah. Bivališča kot so mesta, trgi, vasi, zaselki, kmetije in posamezne hiše, so povezana s cestami, potmi in stezami pa tudi z železnico.

Marsikatera zveza med človeškimi naselji drži iz ene doline v drugo čez gorske hrbte in grebene tam, kjer je nižje in za prehod lahko mesto. Po zunanem videzu in po značaju prehoda v gorah, kot imenujemo takšno obliko, poznamo sedla, prevale, prelaze, vrata in škrbine.

Vse to in še marsikaj lépega ter zanimivega gleda planinec, ko počiva po naporni, a prijetni poti na vrhu gore. Pod njim leži zemlja, ki mu je draga, zemlja, ki jo ljubi, ker tu je njegov dom, tu je domovina. A tam daleč je tudi domovina drugih po jeziku tujih, pa kljub temu enakih ljudi.

Pred planincem je razprostrti zemljevid, usmerjen po stranch neba in uravnani (orientiran) po krajih in gorah, ki jih vidi in ki jih pozna. Tako po zemljevidu določi še imena ostalih vrhov, dolin in krajev, ki jih sicer ne pozna, vidi jih pa tudi ne, ker ležijo za vrhovi in grebeni v globokih dolmah izven območja vidnega obzorja.

Kako čudovito lepa in skladna je zemljevidna risba narave in kako se ona ujema z njo! Lepa je onemu, kateri jo ume čitati in ki pozna raznovrstne oblike tal, načine in sredstva, kako so te oblike izražene v zemljevidu.

Mislím, da ne bo odveč, če se malo pomudimo pri šolskem znanju o oblikah gorske narave, jih razčlenimo in opredelimo, nato pa si še ogledamo izrazna sredstva zemljevidne risbe nadrobnostnega zemljevida ali specialke, ter tako, da sredstva uporabljamo za upodabljanje gorske narave v zemljevidni risbi.

Posamezne vzpetosti in njih skupine

Iznad ravnin se dvigujejo posamezne neznatne vzpetosti, ki dosežejo včasih medkrajevno (relativno) višino 100, 150 včasih tudi 200 m. To so brda, griči, hčlmi, holmci, gorice s širokimi, oblimi, slabo izraženimi vrhovi. Povezani s širokimi in dolgimi ploskimi hrbti v skupino, imenovano gričevje, dajejo vtis blago valovite pokrajine; takšno gledamo z visokih gora in jo primerjamo z zemljevidom.

Višji od griča je hrib, ki dosega višino 600 m, malokje 800 m, če stoji samostojno. Široki hrbti in grebeni spajajo hribe v hribovje.

Gričevje in hribovje, ki se razteza pred gorskimi skupinami ali gorovji ali pa pod njimi, tvori predgorje.

Gora je enako kot hrib samostojna vzpetost, vendar nad 800 m nadmorske višine in je tudi po svojem videzu večja in obilnejša od hriba.

Hrbti in grebeni večejo gore v gorovje ali pogorje, skupine teh pa so gorstva ali gorski sestavi.

Ako so gore povezane z grebeni in hrbti v eni bolj ali manj ravni vrsti, tedaj imamo pred seboj gorsko vrsto. Kadar pa gore niso povezane v vrsti, ampak so razvejane brez reda na razne strani, poleg tega so posamezne oblike tal visokogorskega sveta na planotah neznatno in neizrazito označene z vrhovi, tedaj imamo pred seboj gorsko grmado. Kjer se v grmadi stikajo grebeni gorskih vrst, je gorski sklop.

Deli vzpetosti in njih oblike

Pri vsaki vzpetosti razlikujemo:

a) spodnji del: vznožje ali podanek,

b) srednji del ali trup: pobočja,

c) zgornji del: vrh,

pri povezani skupini vzpetosti pa še:

d) hrbet, pleče in greben ter

e) prehode v gorah.

Vznožje (podanek, podnožje, znožje) je oni del gore, kjer neha ravnina in se nad njo začenja dvigati vzpetina. Na obliko vznožja zelo vplivajo vode, ki z gora prinašajo grušč in mel. Često je vznožje prekinjeno z bistricami, brzicami, potoki in hudourniki pa tudi z grebeni, rebri in vzpetinami. V mnogih primerih se naklonina pobočja v spodnjem delu zmanjšuje in pobočje se lepo izteka v ravnino. Ni redek pojav, da vznožje gore tvori skok ali prag, ki se nagloma vzpne iz vodoravnega podnožja in se nato njegova naklonina ublaži proti pobočju. Mnogokrat je vznožje valovito in stopnjevito, preden se izteče.

Trup gore tvorijo pobočja (strani, plati ali navzdolja), ki padajo od gornjega dela gore, vrha, grebena ali hrbta na vse strani k vznožju. Pobočja so le malokje popolnoma enakomerno naklonjena. Lomijo se, spreminjajo obliko naklonine in so pestro razčlenjena. Kjer položno pobočje nagloma preide v strmo, nastane obronek; kjer pa se močno naklonjeno pobočje nagloma položi, nastane ronek. V padnici pobočja in počez so razvita izrazita včasih le slabotna rebra, ki so hrbtom podobna, samo manjše oblike, in še ta se cepijo v manjša in krajša rebra. Potekajo od vrhov, hrbtov in grebenov ter imajo običajno zelo strme boke. Med rebri so grape, žlebovi, žlaborji, ozobniki in zajede. K razčlenjenosti pobočij spadajo še kadunje, konte, krnice in podobne oblike tal. Kadar pa je pobočje gore ali bok grebena počevnat in strm ter v svoji celoti dela videz stene, tedaj je tu tudi v planinsko-gorniškem smislu stena. Človeku, ki jo od daleč gleda, se zdi, da je večidel gladka in navpična. Toda vsaka stena je razčlenjena navpično in vodoravno s pestrimi oblikami, katerih popisovanje pa ne spada v okvir tega članka.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

Ivo Lukanc:

XII. KONGRES UIAA NA BLEDU

V dneh od 13. do 18. julija 1951 je bil na Bledu XII. kongres Mednarodne zveze alpinističnih združenj (Union Internationale des Associations d'Alpinisme (UIAA), katerega so se udeležili predstavniki 10 držav, zastopniki 18 planinskih organizacij.*

*

Argentina

Club Alpin Bariloche

ing. Serge Herzen

Avstrija

Verband Alpiner Vereine Ö.

dr. Franz Hiess

UIAA je bila ustanovljena leta 1928, potem ko je bilo na kongresu Asociacije slovanskih turističnih društev v Pragi leta 1926 sprožena ideja mednarodne planinske organizacije. Od leta 1932, ko se je vršil I. kongres Unije v Chamonix-u, do danes združuje ta svetovna organizacija 21 držav: Anglijo, Argentino, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, Češkoslovaško, Dansko, Francijo, Grčijo, Holandsko, Italijo, Kanado, Madžarsko, Meksiko, Nemčijo, Poljsko, Portugalsko, Španijo, Svico, Švedsko in Jugoslavijo, s 30 planinskimi organizacijami, ki štejejo nad pol milijona članov.

UIAA ima svoj stalni sedež — Bureau permanent v Ženevi, ki opravlja nemajhno delo v starem in novem kontinentu z izmenjavo izkušenj, literature, z analizo raznih tehničnih pripomočkov, z organizacijo mednarodnih tečajev, zavarovanjem članov, proučevanjem gradenj planinskih postojank, markacij, s pomenjenjem kartografije, znanstvenim proučevanjem in preprečevanjem lavin (Weissfluhjoch Davos) in s studijem siceršnih problemov splošnega pomena s sodelovanjem vseh članov.

Pri Bureau permanent v Ženevi je tudi sedež na lanskoletni skupščini UIAA v Milanu ustanovljeni CISALP (Centre International de Secours Alpin), čigar člani so samo alpske države z dobro organizirano gorsko reševalno službo (Avstrija, Francija, Italija, Nemčija, Švica in Jugoslavija).

Unija izdaja periodično Bulletin Bibliographique in druga poročila.

V eksekutivnem komitetu, ki mu načeluje ponovno izvoljeni predsednik Egmond d'Arcis (Ženeva), je zastopanih 7 stalnih članov:

Schweizer Alpenklub

Fédération Française de la Haute Montagne

Österr. Alpenverein	Wastl Mariner Kuno Rainer
Österr. Alpenklub	dr. Paul Kaltenecker
Naturfreunde Österreichs	Bauer Margarethe Franz Winterer prof. Eugen Schott
Österr. Bergrettungsdiens	Stern Georg Karl Jug
Belgija	
Club Alpin Belge	Mmelle Gisele Fuchs
Francija	
Fédération française de la Haute Montagne	
Club Alpin Français	prof. M. Dodero
Grčija	
Club Alpin Héliónique	Ath. Tzartanos Byron Antipas Phocubus Jennetsos J. Santorineos
Italija	
Club Alpino Italiano	dr. Ugo Ottolenghi di Vallepiana
Federazione Italiana di ski	dr. Tonella
Nemčija	
Deutscher Alpenverein	Alfred Jennewein dr. Heizer Franz Schmidt Wolfgang Haertel Hellmut Schöner

British Mountainneering Council
 Club Alpino Italiano
 Club Alpin Suédoise
 Société Polonaise de Tatra

Federation de tourisme Hongroise in 3 nestalni člani, ki se volijo za 3 leta:
 Planinska zveza Slovenije (že drugič izvoljena), Club Alpin Canadese in Ver-
 band alpiner Veireine Österreichs, ki je letos na skupščini zasedla mesto Fédé-
 ration alpine Tschéchoslovaque.

Skupščine UIAA se vrše vedno v drugi državi, če pa prilike to ne bi do-
 puščale, potem pa pri stalnem sedežu v Zenevi. Dosedanje skupščine so se
 vršile v Švici štirikrat, v Franciji trikrat (Chamonix, Paris), v Italiji dvakrat^t
 (Cortina d'Ampezzo, Milano), po enkrat pa v Španiji (Barcelona), v Češkoso-
 vaški (Praga) in Jugoslaviji (Bled).

*

Kongresu, kateremu je prisostvoval podpredsednik vlade LRS dr. Marjan
 Breclj, je v izčrpnih referatih razpravljal o raznih aktualnih problemih pla-
 ninstva in alpinizma.

Predsednik Egmond d'Arcis je v svojem referatu z obžalovanjem ugotovil
 odsotnost zastopnikov Bolgarije, Madžarske, Poljske in Češkoslovaške. Pismeni
 izstop Češkoslovaške alpinske federacije iz Unije pa ni bil vzet na znanje.

Predlagani so bili za sprejem v Unijo in tudi sprejeti: Verband alpiner Ve-
 reine Österreichs s svojimi sestavnimi organizacijami, Deutscher Alpenverein
 in Federazione Italiana di ski.

John F. Michel (UIAA) je podal obsirno izdelano poročilo o glavnih in po-
 možnih kartografskih znamenjih po predhodni konzultaciji alpskih držav, čla-

Švica	
Club Alpin Suisse	Mathias Jenni Hans Zöpfli dr. Karl Baer
Club Suisse de femmes alpi- nistes	Mlle Conne M. Mme. d'Arbigny
Fédération Suisse de ski	Jean Biermann Jean Bonjour
STO	
Slovensko planinsko društvo	dr. Viktor Vovk
Comité exécutif de l'Union internationale des Associations d'alpinisme	Egmond d'Arcis Mr. Trottet dr. Robert Maurice
Jugoslavija	
Planinarski savez Jugoslavije	Kušić Rade Dedakin Dimitrije dr. Ziga Vodušek Košir Fedor dr. ing. Avčin France Dolinšek Lavoslav
Republiške planinske zeveze	Engel Jože Dare Džambas ing. Sedlar Jože Koča Jončić
Organizacijski komite UIAA	Lukanc Ivo Marsel Ivo

nic Unije. Podal je bogat pregled z ilustrativnimi skicami o markacijah v alpskih državah. Tudi to s sodelovanjem članic Unije.

Nad vse zanimivo je bilo poročilo dr. E. Roberta (UIAA) o reševanju iz plazov s sredstvi moderne tehnike (s pomočjo radarja).

Dr. ing. Avčin France je podal v znanstvenem referatu analizo vzdržnosti in elastičnosti plezalnih vrvi in tehnične podatke o opremi alpinista.

Rade Kušić (PSJ) je orisal razvoj planinstva v Jugoslaviji z izdatnimi statističnimi podatki.

O obveznem zavarovanju članov je govorilo poročilo švicarske delegacije. V Švici se to pri njih vrši že od leta 1917 avtomatično s plačevanjem letne članarine.

Stroške gorske reševalne službe pa je obravnaval francoski predstavnik.

Skupščina je nadalje razpravljala o mednarodnih tečajih, obravnavala finančna vprašanja, medsebojne odnose in zamenjavo članov.

Sprožena je bila tudi ideja o mednarodni odpravi na Himalajo pod nadzorstvom Unije. Posamezne navce bi se rekrutirale iz raznih držav.

Nadalje je bilo obravnavano vprašanje varovanja narave in nameravane zgraditve vzpenjače na Matterhorn iz italijanske strani. Za to je bila poslana protestna brzojavka predsedniku italijanske vlade de Gasperiju.

V diskusiji, ki je bila zelo živahna in plodna, so sodelovali skoro vsi delegati. Predlog grške delegacije, da bi se kongres leta 1952 vršil v Atenah, je bil sprejet.

Celotno vzdušje kongresa — ki je sploh I. mednarodni kongres športne organizacije v naši državi — je poteklo v znamenju demokracije, mednarodnega sodelovanja, občesloveške povezanosti in iskrenega planinskega tovarištva. Po končanem oficelnem delu so se udeleženci kongresa razdelili v tri skupine, ki so ločene druga od druge obiskale Planico, Martuljek, Vršič, ogledale alpinet v Trenti in s tem počastile 25-letnico Juliane in 80-letnico njenega ustanovitelja A. Bois de Chesne, nadalje so delegati v tej skupini potovali v velikih avtobusih čez Bovec v Postojno in pri tem pri Cerknem obiskali znano partizansko bolnico Franja, kjer so se izrazili, »da bi se klee morali diviti moči, programu in domovinski ljubezni našega ljudstva«. Druga skupina, ki jo je Organizacijski komite krstil za skupino B, pa se je podala čez Prag na Triglav. Še mladeniško pogumni 61-letni predstavnik CAI dr. Ugo de Valleplana je izjavil, da se je treba držati vedno navad tiste dežele, v kateri si, in je zato odkorakal proti vstopu v Severno steno, katero so preplezali tudi Argentinec in Belgijka skupaj z Avstrijci, Nemci in dr. Tonello. Naslednje jutro se je skupina, sestojeca iz 14 narodnosti, povzpela na vrh »Kranjske sivga poglavarja«, simbol svobode, in občudovala razgled, ki je že svoje dni navdušil Pernharta. Avstrijci so omenili, da je ravno v tem času odprta Pernhartova razstava v Graz-u. Na vrhu Malega Triglava se je skupina srečala z vojaško patroljo — iz članov naših AO-jev, ki je s preplezanjem Severne stene v vojaški opremi počastila Dan vstaje. Inozemski delegati so se navduševali nad tako obliko manifestacije. Pot je nato udeležence vodila mimo Planike čez Hribarice, Zajezersko dolino na Komno, kjer so našli udobno prenočišče in prijazen sprejem. Po ogledu Savice je avtobus odpeljal kongresiste v Postojno.

V tretji skupini pa so bili zastopani sami plezalci svetovnega formata: Kuno Rainer, Wastl Mariner, Fritz Schmidt, ki je izvedel prvo ponovitev Bavarške smeri in prvenstveno v Stenarju. Tukaj je bil tudi naš znanec in prijatelj Karl Jug, Georg Stern in drugi. Ta skupina si je izbrala svoje torišče v strmih in prepadnih stenah Triglava in Jalovca.

Vse skupine so se potem združile v Postojni, kjer so po obisku v jami občudovala nastop folklorne in pevske skupine v jamski koncertni dvorani. Veliko jih je bilo, ki se teh prizorov niso mogli nagledati.

Po zaključni večerji so se delegati zahvalili za sprejem ter izjavili, da smo se Jugoslovani, znani po svoji gostoljubnosti, tokrat sami sebe prekosili. Z besedami predsednika Egmonda d'Arcisa: »da s tem kongresom nismo pripomogli

samo k razvoju planinstva, temveč tudi k razumevanju in k utrditvi plemenitih prijateljskih vezi med narodi,« se je zaključil vsakoletni veliki dogodek v planinstvu.

Kot posebno pozornost kongresu UIAA je omeniti izdajo priložnostnih letalskih znamk treh vrednot z uporabo posebnih priložnostnih žigov na blejski pošti, nadalje izdajo posebnih cigaret s specialnim napisom ter številna darila delegatom in organizacijam.

80 LETNICA ALBERTA BOIS DE CHESNE

Meseca julija je praznoval 80 letnico rojstva Albert Bois de Chesne. Ob tej priliki je znameniti poznavalec in čuvar alpske flore prejel čestitke iz vseh delov sveta. Rodil se je 8. julija 1871 v Trstu kot potomec francoske hugenotske družine, ki je pobegnila iz Francije in se naselila v Ženevi, kjer je dobila tudi švicarsko državljanstvo. Njegovo nagnjenje k prirodoslovnim vedam sta pospeševala gimnazijski profesor E. Pospichal, s katerim je potoval po Krasu in Istri in Karl Schrotter v Zürichu. Leta 1905 je Bois dobil veliko gozdno posestvo v Slavoniji in ga vzgledno vodil do leta 1925. Med tem je mnogo hodil po gorah, delal prvenstvene vzpone v Vzhodnih in Zahodnih Alpah in se bavil z botaniziranjem. Na teh potih je prišel tudi v Trento in je že leta 1887 mislil na ustanovitve botaničnega vrta, vendar je to misel uresničil šele leta 1925, ko je prodal posestvo v Slavoniji. Bil je dober in velik prijatelj dr. Kugyja, s katerim sta v Trenti preživela marsikatero dni.

Za floro Julijskih Alp dela še sedaj na poseben način. Dal je napraviti akvarele in diapozitive vseh cvetic, ki rastejo v njegovi »Juliani« v Trenti in jih podaril mestu Trstu, kjer so sedaj te slike v dveh dvoranah razstavljene.

Znamenitemu gorniku in botaniku je čestitala tudi Planinska zveza Slovenije in se s tem poklonila njegovim plemenitim prizadevanjem za varstvo narave na našem narodnem ozemlju.

RAZGLAD PO SVETU

Nova smer v Gesäuse. Hans Fandler poroča o svoji prvenstveni turi v južnem stebri vzhodnega grebena v Sparafeldu. Gesäuse spada nedvomno med alpinistično najbolj preiskan svet, toda, kakor vidimo, tudi tu so za zmerom večjo človeško zmogljivost še nerešeni problemi.

Wastj Mariner poroča o delu alpinističnih skupin v ÖAV. Pri tem omenja štajersko, ki je lansko, poletje prebila 14 dni v naših Julijcih in »uživala pri nas izredno gostoljubnost«. V poročilu moti samovoljna transkripcija naših krajevnih imen in stvarne pomote. Štajerska skupina je sama zabeležila 23 ponovitev severne stene Velike Zinne in Dachla.

Plezalni nahrbtnik, z znamko »Arlbergrucksack«, so začeli uvajati avstrijski alpinisti. Preiskusili so ga

med drugimi tudi Hermann Buhl, Walther Flaig, Franz Harrer in dr. Karel Prusik. Vsi so se o njem izrazili, da je izdelan po dolgoletnih izkušnjah najboljših alpinistov za letne, zimske in kombinirane ture.

Dr. Rudolf Jonas je v Bergsteigerju, št. 4—5 1951, napisal temeljito razpravo o gorski bolezni in o privajanju na višino. Razprava se naslanja na fiziološka opazovanja na Nanga Parbatu, ki so jih opisali Hartmann, Hepp in Luft leta 1938 in 1942, na Loewyevo fiziologijo v višinski klími iz l. 1932 ter na starejše delo nemških fiziologov iz l. 1905. Ti fiziologi trdijo, da se novinec privadi višine 4000 m v treh tednih, nad 4000 m v štirih tednih, višine nad 5000 m v šestih ali celo šele v devetih tednih. Izurjen planinec rabi za to mnogo manj. Izkušnje velikih

ekspedicij povedo, da v petih tednih dosežejo udeleženci višek zmogljivosti, nakar nastopi hitra utrujenost, ncrazpoloženje, otopelost, da celo silno hrepenenje po gozdovih in zelenih travnikih. Zanimivi so podatki, kako se sorazmerno z višino množe rdeča krvna telesa, kako raste število vdihov in minutni volumen zraka, ki ga potrebujemo (n. pr. v višini 5000 m že 15 litrov), kako narasča pulz (n. pr. v višini 8000 m za 50 utripov več). Pri zelo izurjenih in utrjenih planincih pade v nekaj dneh na normalo ali celo pod njo. Dosedanja opazovanja so dognala, da motnje srca in krvnega obtoka v velikih višinah raje mučijo mlade ljudi do 22 let kakor pa starčje.

Zaradi pomanjkanja kisika nekatere snovi v telesu ne oksidirajo, zato ostaja v krvi vedno nekoliko mlečne kisline in se je skoro nemogoče izgubiti občutka utrujenosti. Ravno zato tudi trpi centralni živčni sistem, ki se višini zelo počasi privadi, ali pa sploh ne. Že pri višini 4000 m nastopajo motnje pri občutkih in zaznavah, mišljenju, pozornosti, koncentraciji, pa tudi v afektu t. j. motnje v volji in čustvu. V zelo velikih višinah se opažajo pogosto tudi refleksni krči in ohromitve, ki pri nevajenih ljudeh v višini 8000 m povzročajo višinsko smrt (najtežje cianozo in prekinitev dihanja). Motnje v ravnotežju spadajo sem. Nemški fiziologi sklepajo: Ne tvegaj preveč, dokler telo ni privajeno na višino. Šele ko se telo prilagodi težjim fiziološkim pogojem, lahko računaš z njegovo normalno zmogljivostjo.

Zurnalpinizem je beseda sestavljena iz žurnalizma in alpinizma in pomeni revolverške, senzacionalne novice, ki jih prinaša iz gora dnevni tisk in razni ilustrirani časopisi. V teh novicah ponavadi ni nič zlonamernega, vendar se ne sklada niti z dosedanjim razvojem alpinizma pa tudi ne žurnalizma. Ali je res želja po publikli, po množičnem priznavanju in priznanju v alpinizmu tako narasla, kakor jo poznamo pri drugih športih? Tako se vprašujejo uredništva sosednjih planinskih revij. Tudi pri nas smo v tem pogledu

v zadnjih letih opazili nove pojave. Ali jih res nujno terja stvar?

Berge und Heimat, glasilo ÖAV, je v mladinski številki maja 1951, priobčilo vrsto člankov, iz katerih lahko gosnamemo, kako intenzivno se ukvarjajo Avstrijci s planinskim podmladkom in to ne samo z alpinisti, marveč z vsemi načini življenja v naravi. Geslo številke je, naj mladina v borbi z goro predvsem razširja svoje znanje in obzorje, razvija svoje telesne in duševne sposobnosti in je kleni svoj značaj. Mladina naj najprej spoznava domače gore, nato naj šele posega v boj za svetovna gorstva. Veliki cilji v svetovnih gorstvih so prihranjeni le redkim izbrancem, vsi mladi ljudje pa so dolžni, da se v domačih gorah šolajo za velika dejanja. Številka se ozira tudi na mlade popotnike, na pomembnost potovanja in taborjenja, na kar smo mi zadnja leta vse preveč pozabljali. Značilna in nič zavidanja vredna pa je ideologija, ki izpoveduje neomejeni in brezmejni individualizem, »ki je edini lep in odličen«. Dr. Guido Eug. Lammer menda ne more dati miselne vsebine današnjemu sožitju z naravo, čeprav je še tako pomemben in značilen za kulturno vsebino evropskega alpinizma v dobi dekadence.

Imenoslovje naših Alp je po dr. Tumj skoraj opuščena, na prvo roko preobrnjena ledina. Nemci se s temi problemi marljiveje ukvarjajo in pri tem, če se le da, z »znastvenimi« dokazi prekrivajo priče slovenske zgodovine, ki jih najdemo v imenoslovju Štajerske in Koroške. To se vidi tudi iz sestavka dr. Webingerja iz Graza ki razpravlja o pomenu dialektični in književni obliki zelo pogostih gorskih poimenovanj: Rettenstein, Dindln (za katere terja, naj se povsod spremene v starejše »Turndl«) in Dachstein, kar naj bi prišlo iz Donnerstein.

Antična alpinistika je pravzaprav protisloven pojem, saj se ves odnos Rimljanov do Alp kaže v Livijevi besedi: foeditas Alpium = gnusoba Alp. Tudi grški pohod čez gorati Kurdistan, dejanja »letečih« Aleksandrovih vojakov, Hanibalov pohod čez Alpe

in pohod Emilija Scaura l. 115 st. e. čez Kras na Stajersko na stvari nič ne izpremeni. Grki, Rimljani, Asirci so šli v gore samo, če je terjal to od njih železni zakon vojske in osvajanja. Pri Rimljanih so bili na glasu kot dobri gorniki Liguri, ki so naselili Riviero in alpske doline v Zapadnih Alpah prav do Veitlina. Bili so majhne postave, toda sprotni in odporni. Zgodovinar Salust nam poroča v »Jugurtinski vojski« (111 do 103 pr. Kr.) o alpinskem dejanju nekoga Ligurca, ki je s svojo plezalno spretnostjo poveljniku Mariju odkril ključ do važne Jugurtove trdnjave. Ligur je služil v pomožni četi in je po pečinah pod oblegano trdnjavo nabiral polže. Pri tem se je zalezal precej visoko in zgrabila ga je — kakor je to človeškemu duhu običajno — želja po težkem podjetju. Pri tem mu je prišel prav hrastov grm (črepinjak) in kmalu je bil na planoti, kjer je stal grad. Dan nato so najboljši vojaki, brez čelad in obutve, oboroženi z mečem in usnjanim ščitom pod vodstvom Ligurja preplezali steno. Ligur je občal na korenine in roglje zanke, drugim je pomagal z roko, jim pomagal nositi opremo, najtežja mesta preplezal naprej, nato sestopil in od strani spodbujal in ravnal vojake. Bili so precej izmučeni, ko so prišli na vrh, toda Numidijci so se jih tako prestrašili, da se jim je zmaga kmalu nasmehnila. Šlo je verjetno za današnji Kalaat el Wed.

Salzofenhöhle (2006 m) v Totengebirge je ena od najvišjih zijalk, v kateri so se ohranili ostanki pračloveka iz stare kamene dobe oz. ledene dobe. Odkril je zijalko lovski čuvaj l. 1904, toda šele l. 1920 je začel z izkopavanjem Schram in je izkopal čez 100 lobanj jamskega medveda. Znanstvena ekspedicija pa je jamo obiskala šele lani in iz »razpostavljanih« ugotovila, za ostanke kakšnega človeka gre. To postavljanje lobanj vežejo s kulturnimi predstavami in obredi ledenodobnega lovca na jamske medvede. Potočka zijalka na Olševi pri nas ni dosti nižja, preiskal pa jo je sistematično dr. Brodar. Žal je njegove najdbe, s katerimi je napolnil celjski muzej, do

kraja uničila letalska bomba. Višje pa je bilo zatočišče pračloveka v Švici. Tu so našli njegove ostanke v Drachenlochu (2445 m) pri Vattisu (St. Galen).

Dereze, žabice ali krampizarje so poznali že stari Rimljani in prebivalci naših krajev že pred Rimljani. Pred kratkim je dr. Egger odkril zelo gibljive, peterodelne dereze pri izkopavanju antičnega templja na Ulrichsbergu na Koroškem. Razpravo o tem je priobčil v glasilu koroških zgodovinarjev »Carinthia«, ki je lani imela 140 letnico.

Oskar Eckenstein, angleški inženir, je manj znan kakor njegov izum, deseterozobne dereze. Letos pa se nemški alpinistični svet še bolj spominja obrtnika, pri katerem je Anglež naročil izdelavo derez. To je tvrdka Franz Hafner — Oberort — Tragöss, Steiermark (F. A. O. T. St.), ki se že 120 let peča samo z ročno izdelavo derez. Tudi dvanajsterozobne dereze se danes izdelujejo v tej kovčaji, ki kljub delni tehnizaciji še ni opustila ročnega kovanja tega važnega alpinističnega rekvizita. Pravijo, da je bilo to samo v korist zimске alpinistike in da ima Franz Hafner velik delež pri njenem razvoju. Tudi angleški himalajski ekspediciji l. 1924 in 1933 sta naročili dereze pri njem.

Tirolska gorska reševalna služba namerava v vsakem večjem kraju imeti lavinskega psa. Lavinski psi so se v letošnji usodni zimi pri iskanju toliko obnesli, da bodo reševalci v prihodnje priredili še več tečajev za dresuro.

Zgodovina alpinizma mika vse, ki jim je gora golo razvedrilo, ali športno torišče. Pred kratkim je v Parizu izdala Caire Eliane Engel, članica Švicarskega kluba žen alpinistk (CSFA Club Suisse de Femmes Alpinistes) »Zgodovino alpinizma« od prvih začetkov do današnjih dni. Začenja s 17. stoletjem, z gorsko folkloro, s čarovnicami in zmaji, nadaljuje s pionirskim stoletjem, z znanstveniki, ki so hoteli osvojiti gorski svet, nato pa preide k zgodovini plezanja iz golega veselja. Knjiga se odlikuje po lepo, plastično pisanih biografijah velikih plezalcev: Tyn-

dalla, Younga, Mummeryja in drugih. Eno poglavje je posvečeno »poslednjim alpinističnim problemom«, predvsem zimskim ponovitvam najtežjih letnih vzponov. To poglavje avtorica zaključuje z mislijo, ki se z njo peklj svetovni alpinizem: »Zdi se, da je popoln nesmisel, če bi kaj 150 let zgodovine dosedanjega alpinizma in ga »znanstveno« ponizujemo na raven športa in tekmovanja. Zaklad višin bi se razsul, če bi gora postala leštvica težavnosti in stvar časomerilcev«. Kaže, da postaja to vprašanje tem bolj pereče, čim bolj se ponekod uveljavlja športni alpinizem. Evropa se bori za svojo tradicijo zoper tehnokracijo tudi na tem »deviškem« terenu. Ali ni v tem krčevitem zatrjevanju odsev nasprotij, ki pretresajo in majojo svet na vseh drugih življenjskih področjih? Čigava bo obveljala? To tu niti ni vprašanje. Ob vsej tej vroči bitvi odpirajo časi in ljudje nova pota, krčijo si stezo do zmag po novem, ne po starem. Kljub temu pa bo obveljalo sklepno načelo pisateljice: »Resničen alpinist ni tisti, ki se pet let predstavlja z grozljivimi akrobacijami, marveč je tisti, ki vzdrži 25 let in več, bodisi z voličimi bodisi z majhnimi turami, kakor mu kaže njegov okus, duh dobe, razpoložljivi čas, je tisti, ki se vrača v gore zvesto leto za letom.«

Berge der Welt, zvezek iz l. 1947, je posvečen švicarski ekspediciji l. 1947. Avtorji so udeleženci ekspedicije: Lohner, Sutter, Fouz, Roch in Dittert. Poleg tega najdemo v zvezku poročilo o angleško-švicarski Karakorum ekspediciji iz l. 1947 (Gyr-Kappeler-Tilman-Secord), nadaljevanje Kurzovega članka o Kronologiji višinskih rekordov v gorništvu, članek istega avtorja o Himalaji v letih 1939—1946 ter več drobnih sestavkov in novic in pregledov. Od inozemskih avtorjev sta zastopana Devies in Ghiglione.

Cilj švicarske ekspedicije je bila Garhval Himalaja in sicer masiv Gangotri. Iz tega masiva izvirajo tri reke, ki se izlivajo v sveto reko Ganges, ena od njih Bhagirathi iz 30 km dolgega ledenika Gangotri, največjega ledenika Srednje Himalaje. Pobudo za

ekspedicijo je dala gospa Lohnerjeva, vodil jo je André Roch, inženir na Institutu za raziskovanje snega in plazov na Weissfluhjochu, avtor mnogih gorniških knjig. Člana ekspedicije sta bila Alfred Sutter, ki je z vodnikom Aleksandrom Gravenom preplezal severno steno Matterhorna in Lauperjevo smer v Eigerju, ter René Dittert, ki je bil v Himalaji že l. 1939. Aleksander Graven pa je najbolj znani zermattske vodnik, oče osmih otrok, učenec največjih mojstrov klasičnega alpinizma. Imeli so odlične domačine (sherpas), štiri iz Tibeta, štiri iz Indije. Eden od njih, Tenzing, je bil istega leta v taborišču III, prej pa že celo v taborišču IV na Mount Everestu. Vsi so hodili z lahkim, hitrim korakom in pri tem nosili več kot švicarski alpinisti. Slabo aklimatizirani Švicarji so morali v višini 6100 m kloniti pred sedemtisočakom Kedernathom. Gorska bolezen je napadla celo vodnika Gravena. Pri drugem poizkusu so dosegli višino 6800 m, ko jim je na ledu spodrsnil vodja domačinov. Sutter padca ni vzdržal. Padla sta ca. 240 m preko strme ledene vesine v globok, mehak sneg. Domačin si je zlomil nogo in dobil rano na glavi, med tem ko je Sutter odnesel samo manjšo praske. Ostali so sestopili z grebena in nato s težavo prenesli težko poškodovane Wangdija v taborišče. Prestali so pri reševanju bivak ob polarnem mrazu, vso noč brez spanja. Nato so sestopili sami, ranjenca pa naj bi iz bivaka prenesli domačini. Toda ti ga niso našli. Ustrašili so se tudi globokih razpok. Zato so morali švicarski alpinisti ponovno na bivak. Tu so dobili Wangdija v mlaki krvi. Prerezal si je grlo, da bi si skrajšal bolečine. Reševalce je videl že čisto blizu, ni pa jih mogel poklicati, ker ni imel toliko moči. Samomor pa se mu ni posrečil, za las je zgrešil aorto. Nadaljnje reševanje težko ranjenega imenuje André Roch »eine Glanzleistung« ekspedicije.

Štirinajst dni po tej nesreči je šele napočil dan zmage nad Kedernathom (6940 m), dan, ob katerem se je Roch spomnil Faustovih besed: »Trajaj vendar, tako si lep.« Vse bolečine, nesreče, naporji so bili pozabljeni. —

T

VSEM OKRAJNIM MAGAZINOM IN
OKRAJNIM ZVEZAM KMETIJSKIH
ZADRUG TER POTROŠNIŠKIM ZA-
DRUGAM IN OSTALIM MAGAZINOM!

**Irgovsko
podjetje**

z galanterijo na debelo

L J U B L J A N A
SV. PETRA CESTA 1

Vam nudi bogato zalogo raznega galanterijskega in drobnega blaga, kakor: nahrbtnike, aktovke, kovčke, steklenino ter drugo blago, kakor tudi razno pohištvo: stole, omare, itd.

Skladišče za „GALANTERIJO“ Sv. Petra cesta št. 1
Skladišče za „STEKLO“ Javna skladišča, Tyrševa c. 33

DRŽAVNO GOSPODARSKO PODJETJE

„Slovenijašport“

LJUBLJANA
TYRŠEVA CESTA 8

S SVOJIMI PODRUŽNICAMI:

MARIBOR, Gosposka 19
CELJE, Stanetova 9
JEŠENICE, Cankarjev trg 3
NOVO MESTO, Gl. trg 34
SOLKAN,
Ulica IX. Korpusa 158

vam nudi

fizikulture potrebščine
za vse panoge športa